H T

GAUDEO

John Carter Brown.

[illegible], Paul

NARRATIO
HISTORICA
EORVM, QVÆ SOCIETAS IESV IN NOVA FRANCIA

Fortiter egit, & paſſa eſt,

ANNIS M.DC.XLIIX. & XLIX.

è Gallico in Latinum tranſlata

A P. GEORGIO GOBAT
eiuſdem Societatis IESV
Theologo.

OENIPONTI.
Typis HIERONYMI AGRICOLÆ.
Anno 1650.
Cum facultate Superiorum.

Ex libris Joa: Bapta Pellegrini

ANTONIO
REVERENDISSIMO
BRIXINENSIVM
EPISCOPO.
ILLVSTRISSIMO
S.R.I. PRINCIPI.

AD R.mam & Ill.mã Celſitudinem Tuam redeo, R.me Præſul, Ill.me Princeps, non allectus modò, ſed planè tractus illâ Tuæ quidẽ Celſitudini innatâ, adeoq; per-

petuâ, prorſus tamen ſingulari Humanitate, qua me ſub huius anni Iubilei auſpicium, cùm ego meũ de Iubileo libellum R.[mæ] Celſitudinis Tuæ Illmo nomini conſecratum corâm offerrem, dieſq; aliquot Brixinæ morarer, Tua Celſitudo Illma complecti dignata eſt. Verè quidem vniuerſim pronuntiauit Gregorius Nyſſenus [a] datam eſſe hominibus,

a de opif. homin. c. 4.

nibus, quorum animi ad magna, excelſaq́; ſunt nati, pro purpura virtutem; at ego me à vero non aberraturum confido, ſi Humanitatem, Benignitatẽ, Comitatem, quæ in Tuæ Celſitudinis verbis, factis, geſtibus omnibus, & motibus gratioſiſſimè elucet, cæterarum virtutũ in Tuas actiones omnes ſeſe diffundentium, Purpuram eſſe dixero.

Vt enim purpura & ſe-

cundæ à prima dignitatis
eſt inſigne, & corpus de-
centiſſimè exornat, & o-
culos in ſe intuentium ra-
pit, atq; oblectat; ita con-
ſtans, ſinceraq́; Humani-
tas, Comitas, Benignitas
Principis, omnibus reli-
quis virtutib⁹ conſpicui,
non modò earundẽ eſt in-
dex, notaq́; virtutũ, ſed &
eis mirificũ decus adfert,
mortaliumq́; animos tam
arcto ſibi nexu copulat, vt
priùs homines eſſe, quàm
Prin-

Principem Humanitatis, Comitatisq́ue laude inſignem colere, venerari, amare deſinant. Si, vt Gregorius Nazianzenus [b] Athanaſium, orbis, ita Te, R.me & Ill.me Princeps, Tuorum Brixinenſiũ Oculum vocauero, parum dixero, & ſi parum dicendo errauero, hunc, ſpero, condonabis errorem, memor eius errati cauſam eſſe Tuam Humanitatem,

b Orat. 23.

quæ Tuis ita Te charum reddit, vt Te plus ſuis oculis diligant. Hinc pauculis illis, quibus in vrbe Tua Brixina comoratus ſum, diebus, tot nobiles, ac plebeios vidi, audiui vota pro ſuo, vt loquebātur, Humaniſſimo (addebant, Humillimo Religioſiſſimo, iuris & æqui ſtudioſiſſimo) Principe, ac Dño, fundentes, dubios tamē, gauderéntne, ſeptuageſimum Tibi iam

ætatis

ætatis annum agi, an dolerent, non neſcij, haud ſapienter minùs quam argutè Cereali Conſuli[c] dictitanti, *poſſe & ſenes diu viuere, & iuuenes citò mori*, reſpondiſſe Marcellam Sanctiſſimam Viduam: *Iuuenis quidem poteſt citò mori, ſed ſenex diu viuere non poteſt.* Quamquam ſi Cerealis ſenes, Tui, R.mè Princeps, ſimiles deſignauit, nō vt Conſul Romanus,

c *Vt refert S. Hieron. lib. 3. epiſt. ad Principiam Virg.*

nus, in Capitolio ſenten-
tiam dixiſſe, ſed vt Apol-
lo Fatidicus Delphis ora-
culum fudiſſe pronuntiã-
dus eſt. Victûs quippe
frugalitas, & in egenos li-
beralitas, quæ duæ virtu-
tes Tecum, vt cum ſan-
ctiſſimo Iob [d] loquar,
ſemper creuerunt, longe-
uitatem adferũt, illa qui-
dem ſuapte naturâ gignẽ-
do; hæc egenorum preci-
bus à Superis exorando.

Eorum

d *Iob 31. Verſ. 18.*

Eorum, quæ indicaui, atq; aliorum, quæ nō imprudens prætereo, animi Tui, R.^{me} & Illuſt.^{me} Princeps, ornamentorū Purpura Humanitas, animū mihi fecit, vt hunc paucarum pagellarum libellum Illmo Nomini Tuo conſecrare auderem, non ignarus, primas ſingularis Humanitatis partes eſſe, etiam pomū ab agreſti manu, mente officioſa, obſequibiliq; porrectum,

dextrâ Principali nõ modò clementer, ſed etiam benignè accipere. Accedit, quod ſciam R.mam & Ill.mam Celſitudinem Tuã, pro eo, quo in Diuinæ glorię incrementa fertur, ſtudio, proque ſingulari in Minimam Soc.tem noſtram beneuolentia, perquàm libenter ex hoc libello cognituram Chriſti IESV Imperium per gentes feras, & barbaras recèns mirificè propagatũ;

for-

fortiſſimo quoq; animo à Soc.^{tis} IESV ſacerdote, anno proximè ſuperiore toleratum illud acerbiſſimi, rariq́ue genus ſupplicij, quo invictus Christi Martyr Caſſianus Eccleſiæ Tuæ primus Epiſcopus, Te digniſſimo ſucceſſore iam lætus añis abhinc 1287. exantlato conſtantiſſimè, Brixinenſem Infulam purpurauit. Quam diu, beateq́ue, vt geſtet Infulam Tua R.^{ma}

&

& Illma Celſitudo, pre-
cor, voueo. Halæ Idi-
bus Iulij anni Iubilei M.
DC. L.

Tuę R.^mæ & Ill.^mæ Celſitudini

Deditiſſimus ſeruus

Georg. Gobat
Soc. IESV.

INTERPRETIS.

Ad Lectorem Præfatio.

DE SITV, MORIBVS, INSTITVTIS NOVÆ FRANCIÆ.

VErtente anno proximè ſuperiore, Lector beneuole, in lucem editus eſt lingua Gallica libellus, cui ab Auctore P. Paulo Ragueneau datũ hoc nomẽn: Relatio eorum, quæ in Societatis Iesv Miſſionibus Nouæ Franciæ geſta ſunt, annis 1648. & 1649. 1.

Ea

Ea narratione, quam Annales duorum illorum annorum iure dixeris, deſcribuntur, quæ & ipſi Patres noſtri id locorum, & ex eorum diſciplina, hortatuq́; Neophyti illo biennio præclarè egerũt, fortiſſimè paſſi ſunt. Perquàm mihi, alijsque multis digna res viſa eſt, quæ apud plures inclareſceret.
2. *Quocirca è Gallico in Latinũ vt conuerterem, fuere mihi auctores viri boni, ac ſapientes; quibus obſecutus animum appuli ad hanc intempeſtiuam ſanè mihi, & ea re ſubitariam operam. Quæ quando ſuſcepta eſt à me in Germania, in qua pleriſque ne nomen quidem Nouæ Franciæ auditum vnquam, pauculisq́; perſpectum*

quid

quid Noua Francia ſit, cenſui me operam non luſurum, ſi ad intelligenda ea, quæ in hac Narratione Hiſtorica recēſentur, Nouæ Franciæ Situm, incolarum indolem, eorumq́ viuendi rationem tuis, Lector, oculis, atque animo offerrem.

3. *Eſt Noua Francia Indiæ Occidentalis, atque Americæ Septemtrionalis pars non minima. Initium quippe ſumit à vigeſimo quarto gradu citra tropicum Cancri, atque ad quinquageſimum vſque exporrigitur, nota ſatis, quà ſolem Occiduum ſpectat; quà verò in Septemtriones declinat, magnam partem incognita manet.*

Nouæ

4\. *Nouæ Franciæ nomen ſortita eſt à Franciſco I Franciæ rege, quòd eius auſpicijs ſub annum Domini milleſimum, quingenteſimũ quartum, à Ioanne VeraZano primùm ſit detecta, indicium facientibus Normannis, & Britonibus, piſcationi intendentibus. Canadam, & Canades vocant etiam promiſcuè Galli, ac ſcriptores nonnulli, videlicet à flumine Canada, quod Nouam Franciam lambit, Caſtorum feraciſſimus.*

5\. *Vniuerſa regio varias in prouincias, ceu corpus in membra diuiditur, quarum alias Galliarum reges imperio tenent, iiſque iura dant per Gubernatores, vt vocãt, ſeu Præfectos, alias fœdere ami-*

citiaq; iunctas habent, cum alijs bella quandoque gerunt. Trium duntaxat, quatuorue præcipuè in hac hiſtoria fit mentio: Huronia, Iraquania, Algonquinia, & illius, quam Neutram appellant.

Eſt earum Prouinciarum ſolum non infæcundum, ager etiam alicubi amœnus, & cultura facilis, at non perinde cultus, habitatoribus nimirũ vitam ferinam, vtiq; inter feras, montiumq; ſaltus viuentibus. Abundat ea Caſtoribus, & vulpibus nigris, è quarum animantium pellibus magnum parari quæſtum expertus Petrus à Monte, Nobili loco in Sanctonibus natus, ſuorum popularium co-

lonias eò deduxit, ac ſubinde tu-
ipſe, tum qui eius inſtitutum ſec-
ti ſunt, Caſtoreis exuuijs Gallor-
Germanorum, aliorumq́; gent-
manus ornarunt, dicam? an om-
rauerunt?

7\. *Cæterùm ſunt Nouæ Franci-*
populi (ſi illos demas, qui Chr-
ſtiana ſacra colunt) ab omni hu-
manitate alieni; moribus no-
agreſtibus duntaxat, ſed plan-
feris, ac barbaris, vt proinde hau-
immerito à Gallis vulgari nomin-
Silueſtres *nuncupentur. Ne-*
mora ijs tectum, & fixæ venabu-
lo feræ paſtum præbent; carne-
humanas in præcipuis habent de-
licijs; quas ex hoſtium animati-
etiamum corporibus exſectas, ve-

auulſas

uulſas torrent, ſemitoſtas in miſerorum conſpectu eſitant, heluanturq́; Ipſum adeò ſanguinem humanum è palpitanti corde promanantem ore, aut vola excipiũt, ac ſorbent.

Omne genus impuræ libidinis inter eos adeò graſſatur impunè, vt Cypris Regiam ſedem illic fi-ciſſe dici queat. Dæmonum præſtigijs inſanum in modum ſunt addicti. Somniorum tam ſtolida, vecórſq; apud eos religio, vt quod ſibi quis per quietem imperatum meminit, id protinus faciendum exiſtimet; atroxq́; flagitium admiſiſſe cenſeatur, quiſquis intercedere ſuſtinet, vel impedire. 8.

Nullum

9. Nullum Chriſtianæ religion
veſtigium, in huius gentis med
terraneis deprehenſum, ante an
num reparatæ Salutis human
milleſimum ſexcenteſimum vige
ſimum quintum, qui populis ill
planè Iubileus illuxit, Euangel
face in Huroniam illata à R. P. Io
anne de Brebeuf Soc. Ieſu ſacerdo
te, cuius mores eximiè ſanctos
mortemq́; pro Christo fortiſſim
obitam hæc Narratio exhibet
quemq́; annis abhinc quinque &
viginti, in Huroniam, futurum
primum gentis Apoſtolum deſti-
nauerat P. Petrus Cottonus Fran
ciæ Prouinciæ Moderator, vir pru
dentiæ, eruditionis, virtutúmqu
omnium laude clariſſimus.

Patrem

Patrem Ioanem de Brebeuf ſe- 10
cuti alij, atq; alij Socij, longè lateq;
ſuam operam explicarunt, & in
hodiernum diem explicant, tam
ſecundo Numine, tamq; fœlici
ſucceſſu, vt multis in locis, ædes
Vero Deo ſacras exſtruxerint;
multa indigenarum millia ad hu-
manitatem, ad Saluatoris Noſtri
notitiam, ſincerúmque cultum:
haud paucos ad præclara virtu-
tum ſpecimina adduxerint, parti-
tis inter ſe expeditionibus varijs,
quas Summi Pontifices iuxtà no-
biſcum vocare conſueuerunt Miſ-
ſiones.

Hæc ego, benigne Lector, præ-
fanda duxi, quibus id unum addo,
quæ peculiari Charactere extra
epiſto-

epiſtolas impreſſa cernes, eſſe ipſiſſima Gallici exempli verba Latina; quæ quidem cur mutarem, cauſæ nihil habui. At cauſam habes, cur à me ſtyli elegantiam, ac nitorem non exſpectes; quibus enim diſtineor, occupationes, eripuere tempus æquandæ, expoliendæq; ſcriptioni neceſſarium; & ipſa materies viſa eſt, verborum, ſententiarum, nexuúmue neglectum non vbiq; reſpuere, alicubi etiam flagitare, aut certè poſtulare.

LIT-

LITTERÆ PATRIS PAVLI RAGVENEAV Societatis IESV.

Ad

Reu.dum Patrem Hieronymum Lalement Superiorem Miſſionum Societatis IESV in Noua Francia.

Reu.de in Chriſto Pater.

PAX CHRISTI.

ISTA Relatio, quam R.V. offero, progreſſus in Fide Catholica inter has Gentes factos, eóſque quàm antehac illuſtriores, potiſſimùm recenſebit. Subiungentur aliqua de eiuſdem

regionis deuaſtatione, quam à vicinis hoſtibus tunc paſſa eſt, cùm maximè res fidei noſtræ felicem curſum tenere videbantur. Inter quas temporum calamitates id vnum nos ſolatur, quòd interea, & diuorũ numerus his noſtris damnis auctus, ſpoliſq; iſtius Eccleſiæ militantis; cœlum exornatum credi poſſit: tum verò etiam, quod gens iſta in ruinam non fuerit impulſa, ſed tantò firmior etiamnum immortalis vitæ ſpe tanquam fulcro ſubnixa perſiſtat, altioreſque tantò radices egiſſe ſituiſa, quantò ſæuioribus turbinibus fuerat exagitata.

Videmus quidem labores manuum noſtrarum, vel potiùs diui-

næ dextræ opus, vehementer nunc diſiectum; tot naſcentium Eccleſiarum colonias, vera Chriſtiani cultûs inſignia, ſanctiſsimam Crucem amplexas, magnam partem ferro exciſas, ignéue exuſtas, aut bonis ſuis, ſedibusq́ patrijs exutas per ſiluas, & montes cum beſtijs oberrare, ærumnis faméque conſici, vt qualibet morte crudeliores hoſtes euadant. Magni tamen boni loco ducimus, quod pars non minima glorioſæ iſtius Crucis nobis quoque ferenda obtigerit, dum aliquos è noſtris Fratribus diuina benignitas purpurato illi gregi, fuſo pro fide ſanguine, accenſere dignata eſt, nobisq́ ſuperſtitibus inde ſpes affulſerit, per eoſ-

dem ignes, qui etiamnum fumãt, eò euolandi, quò ipſi præceſſerunt; gratulamur, inquam, eam nobis rerum conditionem, vt fclici neceſsitate cogamur & multa perpeti, & omnia timere, in obſequijs ſupremi illius Domini, cuius magnitudinem in his terris barbaris enuntiamus.

Eius diuinam erga nos, gregesq́; noſtros prouidentiam adoramus: Illum ob præterita laudibus extollimus, ac cum amore, imo & gaudio noſtri cordis eiuſmodi plura exſpectamus, quæ natura noſtra reformidare poſſet Ipſe enim ſolus digniſsimus eſt cui ita ſeruiatur. Ipſi ſupplicamus enixiſsmè, vt diuina eius vo-

lunta-

luntas in nobis expleatur, vt in vitâ, ita in morte.

R. V. eum in finem nobis quæſo, opem diuinam exoret, atque omnes illi, qui aliquo in conuerſionem horum populorum ſtudio feruntur.

Ex Domo S. Mariæ in Huronia 1. Maij, 1649.

Humillimus & obedientiſsimus in Christo ſeruus

Paulus Ragueneau.

LITERAE R.P. HIERONYMI Lalement

Ad

Reu.dum P.Claudiũ de Linguedes, Prouincialem Societatis IESV in Prouincia Franciæ.

REuerende Pater. Relatio, quam hîc R. V. perſcribo, de Huronia, ſubijciet oculis, miſeræ illius gentis, quæ paulo antè flos Chriſtianorum in his partibus haberi poterat, immanem deuaſtationem, & deploranda exilia, tum etiam Paſtorum eius trium è noſtris Socijs, pro fide glorioſè obitam mortem

tem; item nonnullorum, quos diuina prouidentia diſperſo gregi reſeruatos voluit, intra magnum quendam lacum, receptum. Tacuimus ingentem numerum eorum, quos de ſilueſtri iſto populo per ſanctum fontem, & impoſitionem iugi Chriſtianæ legis Deo cicurauimus, & alia multa in his locis per gratiam Dei geſta; quæ omnia animos erexerunt, vt conari maiora, meſſemq́ longè vberiorem ex his ſeminibus nobis promittere audeamus.

Dominus de Aillebouſt Gubernator noſter, quantùm fieri poterat, periclitanti Prouinciæ ſuccurrit, & milites, & annonam militarem, quibus hoſtes ſubmo-

uerentur, mittendo. Sexaginta Galli circiter in duas turmas diuiſi illuc aſcenderunt : illarum altera hoc autumno redire, vna ibidem hibernare iuſſa, quem ſit euentum expeditio ſortita, nondum intelleximus, faxit Deus, vt ſit fortunatus.

Hoc anno aliam R. V. relationem de rebus noſtris non mittimus, niſi iſtam de Huronia: non quòd fructus maturi in his inferioribus locis, quibus R. V. ſpiritum recreemus, non ſuppetant, cùm ſupra omnem ſpem noſtram & numero, & pietate gens hæc inhumana creſcat, ſed vt ſeries narrationum conſuetarum has partes inferiores ſpectans non intercisè

ſuo tempore pertexi poſſet, iſtam nunc ſolam, quæ res tam extraordinarias continebat extra ordinem placuit dare, cui ſi permixta alia fuiſſet, importuna, atq; affectata haberi potuiſſet.

Iraquani aliqua hîc inferiùs nos quiete frui permiſere: at neſcimus quàm diuturnâ: id ſolatio eſt, quod eiuſmodi viciſſitudines omnes ab infinitâ ſapientia promanare non ignoremus, cui acquieſcere ſit æquiſſimum.

Ex quibus omnibus R. V. abundè cognoſcet, nos ſpecialibus indigere ſuppetijs ſuorum ſanctiſſimorum ſacrificiorum, & precum, quas proinde ab ea petimus ſub-

miſſiſſimè, atque ab eius humaniſſimâ charitate erga nos ſperamus.

Ex Quebec 8. Septemb. An. 1649.

Humill. & obedientiſſimus ſeruus in Chriſto

Hieron. Lalement.

CAPVT I.

BARBARI DVO oppida de Huronib⁹ capiunt, & P. Antonium Danielem cum alÿs Chriſtianis obtruncant.

STabant in extrema Huronia, quà Jraquaniam ſpectat, duo oppida habitatoribus non in frequentia: quorum alterum 1.
fami-

familias omnino quadringentas numerabat. Sacris procurabatur à ſacra Societatis noſtræ expeditione, quam ſancti Ioſephi Miſſionem indigitabamus. Iam dudum inibi firma, atque immota conſiſtebat Chriſtiana religio. Incolarum numerus, atque ſanctitudo magna in dies capiebat incrementa, operâ ac ſtudio Patris Antonij Danielis, qui inter primos hoc ſentibus horrens nouale proſciderat laboribus indefeſſis, offregerat vigilijs, ſudore rigauerat.

2. Quùm anno milleſimò

ſex-

ſexcenteſſimo duodequinquageſimo oppidani armis ferendis idonei magnam partem domo abeſſent, alijs nimirum venādo ſaltus peragrantibus, alijs in expeditionem militarem, quæ tamen improſperè ceſſit, profectis, Iraquani gens fera, & immanis, Huronumque importuniſſimi hoſtes, coacta ſuorum non contemnenda manu in Huroniam irruerunt.

Quarto nonas Iulias incruentâ Deo hoſtiâ litauerat P. Daniel, & vix dum fecerat, cùm ad arma, atque ad propulſandum hoſtem, qui 3.

tacito agmine, factoque per nocturnam caliginem itinere, inobſeruatus ſuperuenerat, conclamatur. Ad hanc vociferationem alij ex æde ſacra, quò frequentiſſimi ſub primum ſolis exortum de more conuenerant, ſeſe proripientes, tela; fugam alij capeſſere; omnia tumultu, trepidationeque miſceri. Pater Antonius illuc ferri, vbi plurimum eſſe periculi conſpicit; ſuis ad fortiter propugnandum animos ſubdere, eorumque pectora, tantâ cœleſtis eloquentiæ vi pulſare, vt ij, qui in id tempus peruicaciſſimè Chriſtia-

na

na ſacra reſpuerant, eadem tunc expeterent, idque tanto numero, vt cùm per temporis anguſtias ſingulos deinceps luſtralibus vndis tingere non poſſet, conſilium à neceſſitate mutuatus, ſtrophiolo frigidæ immerſo complures ſimul aſperſerit, miſericordiam iteratis vocibus efflagitantes.

Jnterim magna vi, atque ferociâ ſeſe inferebat hoſtis; at non abſque immortali bono nonnullorum, quibus extrema parabantur mala; illos etenim in vltimis 4.

conſti-

conſtitutos piacularis fons ſimul abluit, ſimul cœlo tranſmiſit.

5. Vt Patrem Danielem aduertit præſens oppidi iamiam capiendi periculum, ſalutem, pro eo ac inuitabatur à multis, fugâ non quæſijt; ſed ſuimet oblito ſubijt recordatio aliquorum ſenio, atque ægritudine confectorum, quos diuturna opera Baptiſmo parauerat. His alijsque procurandis omnia mapalia confeſtim luſtrat, omnes accendit ijs, quibus æſtuabat flammis, ipſe adeò Gentiles feminæ ſua illi pignora offerebant Chriſto per

per lauacrum regeneranda.

Hæc agente Patre Daniele 6.
Iraquani in oppidũ irrumpunt, tugurijs faces ſubdunt, promiſcuâ cæde in omnes debacchantur, cruentarum belluarum ritu, ipſo imbellis ſexus infirmæque ætatis cruore, quem crudeliter fuderant, efferati.

Cum verò Pater Daniel 7.
peroptaret in ſuo templo, veluti in ſtatione vitam pro Chriſto Imperatore ponere, illuc ſeſe, peractis, quæ deſtinauerat, refert, complexumque Chriſtianorum, & Catechumenorum turba, ſacrum

crum baptiſma efflictim po-
ſcentium reperit.

Erat enim verò ad id loci deuentum, vbi & illorum preces accendebat fides, & animi à linguâ diffidere nequibant. Quamobrem alios noxis abſoluit, alios aquâ ſalutiferâ abluit, vniuerſos autem beatiſſimæ ſpei implet, ſolatur, & excitat; vix aliud ingeminans, quam hæc verba: Fratres mei hodie: cęleſtemPatriam inibimus.

8. Hoſtes cognito ædem ſacram hominibus eſſe referta, milluc rapido curſu, barbaro cum vlulatu ſicuti ad-
opta-

optatam, paratamque prædam, ac lanienam conuolant. Quibus conſpectis ad ſuos conuerſus Pater; fugite ocyus, inquit, fratres mei, veſtramque vobiſcum portate fidem, meum eſt hanc tenere ſtationem. Quoad ſpes erit, vel vnum Imperatori Chriſto aſſerendi, veſtráue causâ mortem oppetendi, vitæ meæ rationem habebo nullam; nos rurſus iungent Beatorum ſedes. Hæc effatus procedit ipſe, obuiam barbaris; auferente fnga ceteros; ſubſiſtunt paulisper hoſtes, quinimò pedem referunt aliquantum

tùm, attonante illos conſpectu viri, qui vnus tantæ multitudini occurſare non dubitet, vultuque minas, & animos prætoriæ cohortis ſpirare videatur.

9. Demum pudore, rabieq; ſtuporem vincentibus alter alterum excitant, Patrem circumvallant, ſagittis totũ vndique obruunt, ac poſtremo fiſtulam ferream in eum exonerant, mediumque pectus mortali vulnere traijciunt. Ea lethali plaga ſtratus humi Pater Daniel, nomine IESV inclamato extremum vitæ ſpiritum edidit. Vere bonus Paſtor, qui

animam

animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis.

Vt Patrem procubuiſſe, 10.
vident, tanquam ſigno dato in iacentem ruunt tanto furore, quanto ſi is vnus eſſet, in quem ſuum ipſi auernale odium, atque ſæuitiem exonerare deſtinaſſent. Omnia corporis tegumenta detrahere, nullum petulantiæ genus non exercere, nemo ferè eſſe, qui ex inflicta quãtumuis exanimi corpori plaga laudem, palmamq; non captet; cumq; iam exuſtis pagi tugurijs ſerpens flamma ipſam quoq; ædem ſacram corripuiſſet, in medios ignes

Patris

Patris cadauer, proijciunt, fututum mox gratum Numini holocauſtum. Equidem illuſtriore fato, quàm inter ignes, & lucem ardentis templi defungi non potuit.

11. Barbaris ſuas in Paſtorem iras effundentibus, pars gregis locum fugiendi nacta vitam in tuto collocauit; quam profectò Patris morti acceptam referre debent. Reliqui haud tempeſtiuè ſatis diſcrimini ſeſe eripere potuerunt, præſertim matres nonnullæ, quarum partim ſuccumbebant ſarcinæ trium quatuorue liberorum; partim cùm ſe in nemorum

opaca

opaca abdidiſſent, prodebantur fletu innocentis ætatulæ, quæ quod maximè reformidat malum, id ipſa ſibi ſuis accerſit vagitibus, atque eiulatu.

Numerus eorum, qui vnà cum Patre Daniele pars necati, pars in ſeruitutem nece acerbiorẽ abſtracti ſunt, ad ſeptingentos excreuit, mulieres ferè atque pueros. At longè plures vitam, libertatemque fugâ ſeruauerunt. Eorum haud pauci in hoc noſtro ſanctæ Mariæ domicilio aſylum quæſierunt, repereruntque. In illos enim erogauimus, quæ 12.

curia

curta ſupellex noſtra nobi
ſumminiſtrauit ? Nudo
amictu teximus, fame pro-
pemodum enectos refocil-
lauimus cibo, fleuimus etiã
cum flentibus, atq; inſuper
languentium animos melio-
rum ſempiternorumque ſpe
ereximus, contemptis pro
Dei gloria, animarumq; ſa-
lute quibusvis periculis, æ-
ternorum præmiorum
magnitudine pre-
tioſis.

CAPVT

CAPVT II.

NONNVLLA DE P. Antonij Danielis virtutibus perſtringuntur.

ANnos decem & quatuor in ea Huronum Miſſione tranſegerat, 13.
P. Antonius cura indefeſſa, animo in cœptis forti & excelſo, patientiâ invictâ, morum ſuauitate, quæ omnia excuſaret, omnia perferret, omnia diligeret. Animi demiſſio illi minimè fucata, parendi ſtudium omnibus numeris abſolutum, & ad quæ-

libet agenda, patienda expe-
ditum.

14. Deſiderium omnes Chri-
ſto lucrifaciendi, quò flagra-
bat, illũ non deſtituit priùs,
quàm vita; hanc mors ſubi-
ta quidem, non tamen im-
prouiſa excepit, vtique cum
ſciret ſe innumeris, atq; con-
tinuis expoſitum diſcrimi-
nibus, quippe qui nono iam
anno loca huius prouinciæ
extima, hoſtiumque incur-
ſationibus maximè obnoxia
incoluiſſet, ardenti cum ſpe,
atq; amore præſtolans bea-
tam mortem, quæ illi etiam
obtigit ex votis, & ad quam
Diuina illum prouidentia
ratio-

ratione ſingulari deduxe-
rat.

Non niſi duo abierăt dies, 15.
ex quo generali confeſſione
animum emaculauerat, inq;
hac Sanctæ MARIÆ æde ab-
ſoluerat annuam octo die-
rum aſceſin, quos ſibi ea o-
mnino mente depopoſce-
rat, vt Deo ſoli vacaret totus,
atque ad æternitatis iter via-
ticaretur. Tanto id temporis
cum animi ardore, vehemē-
tiaq; ſe Numini in holocau-
ſtum pro eius Diuino nomi-
ne Hurones inter propagan-
do, illuſtrandoq; conſecrâ-
rat, vt elapſis illis octo die-
bus, ne diecula quidem v-

nius quietem capere voluerit perſentiſcēs vocari ſe diuinitùs ad ſuæ ſpartæ excolendæ labores, ad quam ſecum detulit cœleſtes illos ignes, quibus mens flagrabat vehementiùs, quàm poſtmodum corpus, quantumuis in cineres redactum.

16. Auulſus à nobis eſt, die ſecunda Iulij, poſtridie dixit è ſuggeſtu, multorumque excepit exomologeſes, etiam atque etiam commonens, vt ſeſe ad ſupremam vitæ diem pararent. Die quarto Iulij in conſpectum ſe dedit hoſtis, Patre, ſicuti ſupra demonſtratum eſt, primulùm ſacris

opera-

operato, atque pro concione ad ſuos Neophytos de perennis vitæ gaudijs, deque illorum, qui in Diuino obſequio occumbunt, beatitate, etiamnunc verba faciente. Erant hæ ſupremæ eius voces, quùm eſſet morti opinione ſua vicinior. Sed omnium moderator Deus ad eam illum tanta cum vitæ ſanctitudine deducebat, quantâ, ſi letho ſe proximũ eſſe certò nouiſſet.

Eſt is omnino primus, qui in Huronia fidem Chriſtianam ſuo ſanguine ſanxit. 17.
Natale illi ſolum Dieppa vrbs Galliæ maritima. Pa-

rentes perhoneſti, morumque integritate conſpicui. Non niſi harum gētium bono videbatur eſſe natus, nec vlla rei vllius maiore cupidine tenebatur, quàm earum charitate moriendi. Iure nobis ſperare videmur, totam prouinciam illo ceu præpotenti ad Diuinum tribunal patrono gauiſuram eſſe.

18. Ceterùm tametſi rationes non deſunt, ob quas non nemini fortè videbor conſultiùs acturus, prætereundo id, quod mox ſubijciam, quàm in medium proferendo, quia tamen par eſt, vt

inde

inde laus Deo referatur, vnde ipſi ea debetur, cenſui ergo rem in luce ponendam.

Bonus hic Pater vni è ſacerdotibus noſtris ſe ab obitu bis aſpectabilem præbuit, & primùm beato Cœlitum lumine fulgens, virumque triginta vt maximè annos natum referens, cùm tamen eius ętas ad quadrageſimum octauum proceſſerit. Præcipua cupido, quæ ſacerdotem illum tunc inceſſit, ea fuit, vt ſcilicet ex P. Daniele ſciſcitaretur, quam Deus ob rem famuli ſui tam obſequibilis, quique tam fidelem ipſi ſeruitutem ſeruiuiſſet, 19.

corpus indignis adeo modis haberi permiſiſſet, vt ne quidem cinis, qui in vrnam cõderetur, ſuperauerit, cui ſubiecit Pater : *Magnus Dominus, & laudabilis nimis*, qui vtique æſtimauit probra ſuo illata ſeruo, inque eorum vicem ad ſuperos euolanti donauit complures flammis expiatorijs detentos Manes, quos carcere illo eduxit, vt me triumphantis ſpecie cœlos ineuntem ſtiparent.

20. Aliàs diſſertationi, quam de rationibus Chriſtianam religionem hac in ora propagandi inſtituebamus; intereſſe, nobis excelſum ſuũ ani-

animum afflare, & fulgore quo totus non ſecus ac veſte, nitebat, complere viſus eſt.

Vtvt eſt, nobis poſt ſe ſuarum ſpecimina virtutum, & omnibus barbaris etiam à Chriſto alienis tam tenerum Dei impreſſit amorem, verè vt dicere queam; ipſum ad ſe animos omnium, quibus notus erat, traxiſſe, rapuiſſe.

CAPVT III.

QVO STATV RES Chriſtiana in Huronibus fuerit hyeme eiuſdem anni 1648.

21. REdit⁹ Huronicæ claſſis victricis, quæ proximo vere ad Tres fluuios deſcenderat, ac præterea ſuppetiæ quatuor è noſtris Patribus, atque vicenorum Gallorum manipulus, qui ſecundo numine, primo Septembri hæc loca tenuerunt, fuere diuini in hoſce populos ſtudij argumẽtum, & cauſa ſalutis multorum, quos Deus cœlo parare conſtituerat. Cùm enim videremus poſſe iam à nobis longiùs, latiuſque diffundi Euãgelicæ lumen doctrinæ, noſtrorum numero ad octodecim aucto, decem & quinq;

in

in vndecim diuerſas tribui Miſſiones, ratus teneri me pleroſque omnes mittere citra omnem comitatum, prꝫterquam illum, quem prouinciarum illarum tutelares genios promptum, ac fidelem præſtaturos cōfidebam. Patres illos quatuor, qui recens aduenerant è Gallia, operam ſubſidiariam nauare ijs in Miſſionibus, in quibus plurimùm laboris ac ſudoris exantlandum erat, iuſſi, hac quippe ratione & opem ſocijs aliquam ferent, & linguã paulatim condiſcent.

Ex his vndecim Miſſionibus octonæ gentem idioma- 22.

te

te Huronico, reliquæ tres Algonquinenſi vtentem excoluere, vbiq; ſucceſſus vota penè æquauit, ſpem certè, Superauit, ijs nimirum, qui priùs ferociſſimè refragabãtur, mentem adeò docilem flexilemque adferentibus, facilè vt appareret, in hoc vniuerſo negotio primis ſibi laboris partes reſeruâſſe cœlum, nobis vix ſecundas reliquiſſe.

23. Qui intra anni circulum ad Chriſtiana caſtra tranſiere, ſunt admodum mille & octingenti, in quorum tamẽ calculos non veniunt longè plurimi, quos P. Antonius Da-

Daniel ſacro fonte tunc luſtrauit, cum oppidum S. Joſephi diriperetur, & quorum iniri numerus non potuit; ſicuti nec illorum, quibus idipſum beneficium P. Ioannes de Brebeuf, & P. Gabriel Lalement præſtiterunt illo die, qui dies fatalis extitit vico S. Ignatij, vt poſtea referemus. Id abundè nobis ſufficit, quòd illos in numerato habeat Beatorum aula, quando hi baptiſmi eam locupletarunt, & ciuibus auxerunt.

Nec dum compertus nobis 24.
eſt ſucceſſus nouæ Miſſionis, quam in Algonquinenſi prouincia

vincia hinc ſexaginta ferè le-
ucas diſſita auſpicati ſumus,
autumno proximè elapſo. E
Patribus vnus illuc ablegatus
fuit, vt, cum ea gente, quæ
iam pluribus abhinc annis
noſtram diſciplinam efflagi-
tauerat, hyemem exigeret.
Nil dũ omnino de eo cogno-
ſcere potuimus, & ſi iam o-
actuꝰ menſis effluxit, ex quo
nobis valedixit. Nos equi-
dem non dubitamus, quin
multa ipſum perpeti, ac per-
fungi neceſſe ſit; at non mo-
dicam inde voluptatem hau-
rimus, quòd nemini noſtrũ
obſcurum ſit, rerum ardua-
rum, ac difficilium perpeſ-

ſionem

ſionem fuiſſe vbique illud
pretium, quo veluti lytro
gentes barbaræ Chriſti im-
perio aſſertæ ſunt. Habent
illi Algonquinenſes in inſu-
la, ſexaginta leucas ambitu
continente, intra noſtrum
magnum lacum, ſeu mare
dulce, in occidentem ver-
genti, eſtque illi nomen Ek-
aentoton, â quo etiam in-
colæ appellationem traxêre,
nos inſulam ſanctæ Mariæ
nuncupauimus.

Miſſio Conceptionis vt 25.
omnium antiquiſſima, ita
etiam maximè maturos cęlo
fructus produxit, tamq; altè
imbibit, ac moribus ſuis ex-
primit

primit Religionis Chriſtianæ dogmata, vt in omnium accolarum exactam ideam euaſerit; qui ex eius viuendi ratione didicerunt, quanta vi Religio noſtra polleat in gentem quamquam barbaram, vbi ſuaui illius iugo ceruicem ſubiecerit. Feminæ perinde ac viri, ipſaq; adeo infirma ætas tam illuſtribus documentis prodidêre, quales ipſi ad extremum vſque anhelitum eſſe velint, vt nationes, alio illos nomine quã Chriſtianę gentis non appellitârint.

26. Reipſa illorum Magiſtratus, quos Centuriones vocant,

cant, ſtrenuam in fide fulcienda, propagandaque operam poſuerunt, atque omnes vniuerſim familiæ eam tanto numero ſunt amplexæ, vt cum inter ipſos non niſi pauculi quibuſdam ſuperſtitionibus peruicaciter inhærerent, nullos ex eorum priſcis ritibus, qui vel impietatis reliquiæ, vel bonis moribus detrimentoſi forent, tolerauerint.

Prima hyeme generalia, vt vocant, comitia eò indixere, vt de modis, ac rationibus veræ Religioni conſtabiliendæ opportunis, diſceptarent. Dictis ſententijs, 27.

factum

factum eſt ſenatus conſultũ, quo ſtatuebatur conuenien-dum eſſe Patrem, qui illam Miſſionẽ moderatur, eumq; ampla inſtruendum pote-ſtate, radicitùs exſtirpandi ritus omnes, qui ſacroſanctis legibus aduerſantes inter eos vigerent; ex adiaphoris au-tem reſecandi id, cuius vſus aliquam bonis moribus la-bem adferre poſſet; ſe illi dicto audientes fore, non ſecus ac Diuini numinis in-terpreti, ſuoque proinde an-teſignano. Nec minora ver-bis fuere facta. Quoties du-bium quodpiam oborieba-tur, Centuriones ad Patrem

adibant

idibant, eiuſque mandata
exquirebant.

Cum appetente vere non- 28.
nulli ex gentilibus obſtina-
tiore animo in ſua impietate
perſiſtentibus decreuiſſent
pellendo, neſcio cuius fæmi-
næ morbo adhibere phar-
maca, in ipſius quidem Ve-
neris officina paranda, ita
tamen magni in vulgus æſti-
mata, vt virgines ſibi honori
ducant, ſi eius rei cauſa ſuam
pudicitiam proſtituant, ne-
minem vnam reperire fue-
rit, quæ in flagitium conſen-
tiret. Quidam accolarum
Centuriones à Chriſto alieni
accerſiti fuerant, vt propu-
dioſum

dioſum hoc conſilium ſu
autoritate, verbiſq; promo
uerent ſed domum repedâ
runt rubore pleni, poſtquam
vtique omnium animos ab
eiuſmodi obſcœnitate pror
ſum abhorrentes, atque au
res ſoli cœleſti diſciplinæ pa
tulas deprehenderunt.

29. Eâdem in Miſſione erat
octogenarius ſenex, qui rem
omni memoriâ dignam per
petrauit. In ludicro publico,
vti moris eſt, vt militibus
furore quodã Martiali per
citis, fas ſit diffringere ami
cas mapalium fores, non ſe
cus ac ſi in capta vrbe ferie
rentur hoſtiles, euenit, vt e

prima

primarijs Idololatris vnus quiſpiam, vltionẽ, ſicut creditur, ſumpturus de Chriſtianis, à quibus repulſam aliqua in re, vtpote legibus interdicta tulerat, conſtituerit perfringere ſacræ ædis oſtiũ, atque arborem, è qua pendebat æs campanum, ad ſacra ciens Chriſtianos, exſcindere. Quò ſecuriùs meditatum facinus perageret, vnum ex altero mapale penetrabat, atque lymphatus cantabat, eſſe ſibi in ſomnis imperatum, vt Francorum campanam deturbaret, indicare nimirum volebat fore crimen antehac inauditũ, mor-

morteque piandum, ſi quis
ſeſe ſuſtineret opponere il
lius executioni rei, quam pe
ſomniorum viſa demanda
tam publicitùs edixiſſet.

30. Vt bonum illum ſenem
aduerterunt hæ minæ, mox
Numini adorato victimam
ſe offert, mortem ſubituru
potiùs, quàm vt id genus ſa
crilegium, quod in religioni
Chriſtianæ probrum ſuſci
piebatur, permittat. Atque
vbi inconditum Barbari, qu
ſecuri in altum elatâ, vt eam
in arborem vibraret, aduen
tabat, murmur exaudijt, ſeſe
medium, arborem inter, fu
rentique ſimilem ſtatuens

ſatius

ſatius eſt (inquit,) medium mihi caput diffindi ferro, quàm Deo ſacratas ædes ſeviri. Obſtupeſcit ad hoc ferociens Barbarus; at ſenex, minimè verò, inquit, iſtud, propalàm ꝓfiteor haud pendere me, mea vt cædes cuiuſquam ſanguine vindicetur, nec Gentilium cœtus, nec is, qui me mactârit, vllas propterea pœnas dato; hoc enim verò ferre non poſſum vt domus, in qua Deum deveneramur, ita profanetur, & vox, quæ ad eum adorandum nos aduocat (ita æs campanum indigitabat) deiiciatur. Paganus ille, cui, ſi

auitas

auitas conſuetudines reſp
ceret, mors oppetēda potiù
quam à cœptis deſiſtendun
erat, velut in marmor diri
guit, capularis obſtupefa
ctus conſtantiâ ſenis.

CAPVT IV.

REFERVNTVR nonnulla primæ ætatulæ mira dicta, factaq;.

31. APud reliquas Miſſione
plus exempla Chriſtia
norum è S. Ioſeph
miſſione petita, quàm verba
noſtra

noſtra valuere. Et minimè dubium eſt ipſos applauſiſſe Cœlites, contuitos Chriſtianam Religionem in his omnibus locis eſſe honori, & eo nomine gloriari Chriſtianos, quod paucis abhinc añis dehoneſtamento erat, atque dedecori. Ego quidem nunquam adduci potuiſſem, vt crederem, me poſt quinquaginta annorum cultionem, viſurum vel decimam eius pietatis, ſanctitatis, virtutis partem, quarum ſum factus teſtis oculatus omnibus hiſce, quæ luſtraui, locis medios inter gentiles. Mirificam animo perſenſi volup-

tatem, dum arbitrabar Chri-
ſtianorum, nondum orto ſo-
le, ac veſperi diurno labore
exſudato, ad publicas pre-
ces concurſantium pieta-
tem; quam ſtrenuè æmulan-
tur pueruli ac puellæ, aſſue-
ti iam in tenera hac ætate
ſuas Deo moleſtias, dolores,
minutóſque labores dicare.
Sæpe fit, vt cùm puellulæ
rus petunt, ligna inde repor-
taturæ domum, præcipuæ
animi relaxationis loco du-
cant, Reginæ cœli coronas
precando texere, & ita qui-
dem, vt ſancta æmulatione
conentur ſingulæ reliquis
palmam eo in genere præri-
pere,

pere, illaque demum lætitijs incedat, quæ ſæpius ac cæteræ ſertum Virgineum orando percurrerit. Illud autem omnium maximè ſum miratus, quòd fidei Chriſtianæ vis, & ſenſus ita altè penetrauit eorum præcordia, quos vulgò olim Barbaros vocabamus; ſanctè vt confirmare auſim, in permultis à diuina gratia ſopitos eſſe pauores, cupidines, gaudia, & alias id genus animi perturbationes.

Puerulus ſexennis in S. Michaelis Miſſione grauiſſimo morbo conflictatus, 32.

contuituſque matrem oppi-
dò illachrymantem, quid
inquit, mater, ita fles? tuæ la-
chrymæ ſanitati me non re-
ſtituent; quin potiùs vn-
precamur Deum, me vt æ-
terna beatitate donet. Exin-
de aliquot precatiunculis
Fili mi, ait mater, te ego a-
S. Mariam deferre volo, tu
vt Galli ægritudinem depel-
lant. O mater, ſubdit inno-
cens illa animula, caput me-
ardens depaſcitur ignis, pu-
tas eum reſtinguent illi? nul-
la me vitæ cura ampliùs ſol-
licitat, omnem & tu mei cu-
ram ponito; te commone-
bo, vt mortem præ foribu-
eſſ

eſſe cognouero, teq; id temporis rogabo, vt me ad S. Mariam deferas, illic enim mori, & cum præcellentibus Chriſtianis tumulari cupio.

Et vero aliquot diebus 33.
pôſt, matrem de inſtante obitu commonefecit paruulus, dictitans aduenisse diē, quo die ad S. Mariam ſit geſtandus. Credit filij vaticinio mater, & quoniam longo vſu receptum eſt, vt cum quis in vltimis eſſe creditur, ad ſolemne epulum inuitentur tum propinqui, tum primores, ad centum numero ferè aſcendente, ſtruit ipſa quoque conuiuium, palàm fa-

ctura ſui Filioli erga veram Religionem animum minimè puerilem. Qui conſpicatus ea, quæ ad epulum parabantur, vis, inquit, mea genetrix, vt in extrema vitæ linea conſtitutus ſcelus in Deum admittam? nuntium mitto omnibus patrijs ſuperſtitionibus, mori volo, vt bonum Chriſtianum decet. Putabat minutulus hic angelus eam apparandarum dapum conſuetudinem eſſe ritibus ſacris aduerſam, nec potuit induci, vt matri quantumvis religioſiſſimæ feminæ fidem adhiberet, donec ex Patre, qui Miſſionem moderatur,

ratur, intellexit omnem ab-
eſſe ſuperſtitionem.

Subinde ad nos deportatꝰ 34.
noſtris ex ulnis ad ſuperos
euolauit, precabundus ad
extremum vſque ſpiritum,
atque identidem repetens,
ſe rectà in cœlum iturum,
ſeque pro nobis ſupplicatu-
rum. Quin ex matre ſciſci-
tatus eſt, ecquinam ſangui-
ne iunctorum eſſent, pro
quibus præcipuè à ſe orari
oporteret, poſtquam ad
Deum perueniſſet? Suas
enim preces omni dubio
procul pondus habituras.
Vatem fuiſſe monſtrauit e-
uentus. Paulo enim poſt

ejus obitum, vnus patruo-
rum, qui omnium peruica-
ciſſimè noſtra ſacra reſpue-
rat, vnaque itidem mater-
tera à nobis ſacra dogmat[a]
edoceri voluêre,& ad noſtr[a]
caſtra tranſiêre.

35. Puella non maior quin-
quenni è S. Ignatij Miſſione,
ſolitabat manè & veſpere ad
Deum preces fundere, tam-
que cõſtanter eum morem,
obnitentibus necquidquam
parentibus Idololatriæ ad-
dictis, perſeuerauit,vt ei ſa-
crum lauacrum negare ne-
quiuerimus, cum feruor fi-
dei abundè ſuppleret defe-
ctum annorum eò neceſſa-

riorum

riorum, vt de ſe ſtatuere poſſet in negotio, in quo ſibi plus Iuris gratia vendicat quàm natura.

Aliquantò pòſt morbo corripitur puellula, parentes actutùm accerſunt magum, aſſerit hic ægritudinem eſſe à dæmone quopiam ei immiſſam, nec alia ratione pellendam, quàm oblato Filiolæ certo corporis ornamentorum genere, quo illa ætas mirificè capitur. Confeſtim exclamat puellula, ſe Chriſtianam eſſe, dæmonem nil in ipſam Iuris habere, ſe in ſcelus, quod parentes admiſerint conſulendo cacodæ- 36.

 mones,

mones, haud conſentire; nolle ſe horum ope frui, vnum Deum ſibi medicaturum, excederet inde impoſtor. Hæc enimverò obiurgatio parentes, & cęteros qui aderant, in magnam rapuit admirationem, iuſſeruntque exeſſe præſtigiatorem illum, ne Filiolæ dolorem augeret.

At creuit admiratio, poſtquam vtique infans eo ipſo die palàm vaticinata eſt, ſuam, ſi ad templum deferretur, certo inſtaurandam valetudinem, vti reipſa euenit. Qua de cauſa parens vterq; Filiolæ religionem amplecti non dubitauerunt.

Ado-

Adoleſcentula quindecim annos nata, lectiſſimæ reliquas inter indolis, etiamnum catechumena, extrema hyeme anni ſuperioris in ſeruitutem fuerat abrepta. Erant ei mater & ſoror præſtantis in Deum vtraque pietatis; quæ nil aliud lamentabantur, quàm ſororis nondum luſtralibus vndis ablutæ ſeruitutem. Sed nec ipſa ſe deſerebat, quin immò perſæpe Deum hiſce vocibus cōpellabat: mi Deus, & Deus matris ac ſororis meæ, quæ tui liquidiorem, quàm ego notitiam hauſerunt, quæque tibi tam fidelem adhibent 37.

hibent cultum, miſerere mei; nondum tibi ſum per baptiſmum renata; eius me compotem gratiæ fac, priuſquam è vita decedam. Die quopiam verſabatur in agro, quem tritico Indico conſerebat, iuſſu Heri, cum ecce ad eius aures allabitur cœleſte melos, Angelorum, modulos Horarum veſpertinarum, quos aliàs audierat, æmulantium. Vertit ſe in omnem partem hos viſura Orpheos, quos putabat eſſe homines Gallos. At cum nil cerneret, in genua prouoluta fit Deo ſupplex moxque ſentit animum excitari ſpe

eua-

euadendi miſeram ſeruitutem, cum tamen nulla eius rei ſeſe offerret ratio. Aliquot diebus poſt eâdem oblectata muſicâ, ſe vti nuper in genua deijcit, & eandem ſibi fiduciam creſcere animaduertit. Demum vbi tertium ijdem moduli fuerunt iterati, eadem ſpes roborata, ſe Numini & viæ prorſus ignotæ committit, vt patriam repetat, & id quidem ſine commeatu vllo, vno comite Deo, qui ſpatio 80. Leucarum ſaluam & incolumē huc deduxit. Nos protinus obteſtata, vt ſe ſacro fonti admoueremus; votiq; compotem

potem fecimus, poſtquam cognouimus, quanta illam cura ſupremus Dominus cō-plecteretur, quanto amore proſequeretur eandem. Rectà hanc ſanctæ Mariæ ſedem petierat, tametſi breuiore itinere ad pagum, in quo paterni lares, deferri poterat. Poſt id locorum plurimùm in pietate promouit; nec finem vllum Diuinas miſerationes deprædicandi facere poteſt. Cum adhuc ſeruitium toleraret, crebrò ad id ſolicitata fuit, quod abſq; flagitio committere non poterat. Nec vnquam eo adigi potuit, vel fingeret ſe ad ſce-

lus paratum; vt proinde cũ impudici lenones à ſe operam perdi viderent, non ſemel de illa necanda conſilium ceperint; quam ea necem æquo præſtolabatur animo, mori quàm criminis labem cõtrahere præoptans.

Finem huic capiti imponere non poſſem, ſi omnia commemorare vellem Diuinæ erga hoſce ſilueſtres homines gratiæ argumenta, & effecta, quæ nos quotidie demiramur, & ob quæ olim inter Beatas illas Mentes largiſſimam Dei manum abſq; fatigatione vel faſtidio vllo celebrabimus. 39.

Illud

40. Illud tamen præterire nequeo, videlicet Chriſtianos eſſe vniuerſim ita affectos, vt amiſſis liberis, coniugibus, parentibus, omni re domeſticâ, in ipſo exilij procinctu multi illorum Deum ita alloquantur: mi Deus ſis benedictus; haſce detrimentoſas clades ægrè ferre neqneo, quando me Fides docet, amorem, quo Chriſtianos proſequeris, non in caducorum, ſed æternorum largitione bonorum conſiſtere. Te in extremis meis malis, ſi vnquam aliàs per omnem vitam, laudo, prædicoque; Tu enim pater meus

es, mihique, vt excelſo animo feram, quidquid aduerſi euenire poteſt, ſufficit ſcire, me amari abs te.

Id autem in his omnibus 41.
ſingularem mihi admirationem adfert, quod in tam eximios virtutum actus non erumpant cunctabundi, laxatis fortè prius aliquantiſper prauæ cuipiam appetitioni habenis, ſed Diuina illos gratia præueniat, atque primis animi motibus ita potenter dominetur, vt incitatiore ſtudio in bona immortalia quàm peritura ferãtur. vt mirifica hæc res Deo ſit ſempiternæ laudi vouemus exoptamuſq;.

CA-

CAPVT V.

MENSE MARtio anni 1649. capiuntur oppida Miſsionis S. Ignatij, igne necantur Chriſtiani; ſentitur patrocinium ſancti Ioſephi.

42. AVgebatur in dies Chriſtiana Religio, hiſce populis prolixè fauente Cœlo; cùm Deus, cuius Numen atque conſilium fide potiùs, & ſilentio adorare, quàm argumentis, ac diſputationibus indagare homini fas eſt occaſionem inde

gloriæ

gloriæ ſuæ,tametſi nobis per quàm grauem, aperuit.

Dies XXVI. Martij anni 1649. dedit initium noſtræ calamitati, ſi dici tamen calamitas debet, quæ multis obtulit ſalutẽ ſempiternam. 43.

Iraquani Huronum hoſtes numero circiter mille armati, & pleriq; fiſtulis ferreis, quas ab Hollandis fœderatis habent, huius prouinciæ fines ſilentio noctis attigerunt, nemini cognito eorum aduentu, quamuis iam tum in autumno domo diſceſſerint. Hyeme in ſiluis tota venatibus exactâ, difficillimum per niues iter

leucarum ducentarum fece-
runt, vt nos opprimerent.
De nocte igitur explorauêre
conditionem loci primi, quē
deſignauerant. Is cinctus e-
rat palis pineis, quindecim
ſedecimúe pedes altis, pro-
fundaque foſsâ; vndique-
verſum hunc locum egregiè
muniente naturâ, niſi quà
per exiguum ſpacium faci-
lior aditus aperiebatur ho-
ſti. Illac irrupit hoſtis primâ
aurorâ, tam inobſeruatus, ac
celer, vt potitus antè loco
fuerit, quam arma corripe-
rentur, omnibus alto ſapore
merſis, nullaque turbatis
colligendi ſeſe relictâ morâ.
Atque

Atque ita oppidum illud captum fuit, ferè ſine ſanguine, cùm ex Iraquanis non niſi decem ceciderint, Hurones verò vniuerſi, viri, vxores, liberi, pars, in veſtigio ſint obtruncati, pars capti, atq; ad tormenta morte acerbiora reſeruati.

Tres duntaxat viri per ni- 44.
ues euaſere ſeminudi, qui claſſicum ſimul atque terrorem in proximum oppidũ propagârunt, vnâ circiter leucâ, ſeu horæ ſpatio à priore diſtans. Id oppidum à S. Ignatio dicebatur, quod ab ineunte hieme incolarum plerique deſeruerant, metu

ac

ac providentiâ diſcrimen anteuertentium; vt adeò clades intra mediocritatem ferè conſiſtens vltra quadringenta capita non ſæuierit.

45. Non ſtetit illic hoſtis, ſed victoriam proſecutus nondum orto ſole inſtructa acie adeſt ad oppidum S. Ludouici, palorum ſepe perquàm firma munitum, illud, vi atque impreſſione euertendum. Vix emigrarat imbellis mulierum iuuenumque turba, Iraquanorum aduentantium excita rumore. Quibus plus animi erat, ij numero fere octoginta, certi ſe defendere,

ſcendere, ſemel atque iterum
hoſtilem irruptionem repu-
lêre, occiſis audaciſſimorum
quorumque triginta, ſaucia-
tis pluribus. At poſtquam
Iraquenſes palorum ſepem
illam laxauere ſecuribus,
viamque ſibi atque aditum
aperuere, tum demum nu-
mero virtus ceſſit.

Sub horam nonam ante- 46.
meridianam è domo noſtra
S. Mariæ flammam illius
oppidi ædes abſumentem
proſpeximus. Eò quippe vi-
ctor hoſtis ingreſſus vaſtâ-
rat omnia, proiectis in
medios ignes ſenibus, æ-
gris, pueris, puelliſque,
quibus

quibus euadendi facultas
nulla ; illis præterea , quo
accepta vulnera retinebant
quò minùs captiuorum tur
bam ſequerentur. Illas flam
mas, miſtumq; fumum con
ſpicati, facilè quid ſubeſſet
coniecimus , cum id oppi
dum vltra leucæ ſpatium
nobis haud diſtaret. Chri
ſtiani duo , qui incendium
effugerant , ſub idem tem
pus aduenientes, nobis rem
expoſuêre.

47. In eo S. Ludouici oppido
erant id temporis è noſtri
Patribus duo, P. Ioannes d
Brebeuf, & P. Gabriel Lalle
ment, qui procurabãt quin

qu

que oppidula ſat vicina, quæ conficiebant, Miſſionem vnam ex illis vndecim, de quibus paulò ſuprà docuimus, nobis à S. Ignatio dictam. Hos Patres, Chriſtiani quidam rogauerant, vitam vt ſuam maiori diuinæ gloriæ ſeruarent. Et erat hoc eis factu perinde promptum, atque illis pluſquam quingentis, qui primo tumultu eruperant, ſat temporis nacti, quoad tuta reciperent ſeſe; niſi ardor mentis ad Numen in præſens ſibi gloriosiùs demerendum obſtaret, queiſque crediti gregis ſalute nihil erat antiquius,

mortem in eâ causâ, quàm
vitam mallent. Omnia tem-
poris illius momenta expen
debant, velut omnium pre
tioſiſſima, quibusvnquam
frui contigit. Alter quo loco
certamen maximè feruebat
Catechumenos ſalutari fon
te tingere, alter Neophyto
à peccatis abſoluere, anima
re Chriſtianos, & cohortar
ad conſtantiam vterq;. Quo
rum quidem fides & amo
erga Patres ac Paſtores ſuo
haud aliàs ardentior fuit.

48. Quidam paganus cum vi
deret omnia deſperation
proxima, ſermonem inijcer
de fuga capeſſendâ cœpit

Hui

Huic conſilio vehementer interceſſit vnus è Chriſtianis, cui nomen Stephanus Annaotaha, inter ſuos celebratus admodum ob animi robur, atque res belli proſperè fortiterque geſtas. Prô nefas! inquit, num hoſce bonos Patres, qui pro nobis diſcrimini obiecere vitam, deſtituemus? eorum pro ſalute noſtra ſtudium certam ipſis mortem offeret; neque enim iam per niues licet ſuâmmet eis ſalutem quærere. Quin igitur vnà cum illis morimur; vnamque conſtantiæ mercedem cœlum capimus?

49. Hic vir paucis antè diebus
annorum omnium culpas
expoſuerat ſacerdoti, ven-
turi diſcriminis præſagax, o
ptareque teſtatus, vti mor
eum cœlo paratum depre-
henderet. Et verò tam inſo
litum mentis ardorem præ
ſe ferebat; quemadmodum
& ex reliquis Chriſtianis mul
ti, vt ſatis celebrare non poſ
ſimus prouidentiam Dei er
ga tot prædeſtinatos, quo
rum ſingula vitæ mortiſqu
momenta ex æquo guber
nat.

50. Atque hi Chriſtiani fer
omnes in hoſtium manu
venêre viui, cumque ijs no
ſtr

ſtri duo Patres, huius paſto-
res eccleſiæ. Non è veſtigio
necati fuere, hoſtilem ſæui-
iã tantiſper differente Deo,
dum coronæ illuſtrioris af-
fulgeret occaſio; qua de re
loquemur poſtea.

Expugnato igitur atque in
cineres redacto S. Ludouici
oppido, Iraquenſes rediere
ad munimenta ſua in oppi-
do S. Ignatij, vbi reliquerant
magnum præſidium, quoq;
ſe in ſequiore caſu recipe-
rent, ſepoſitâ ibidem anno-
nâ, quæ & ex hauſtis ſolatiũ
foret, & viaticum redeunti-
bus.

Sub eiuſdem diei veſpe- 51.

 ram

ram miſêre duos, qui ſtatum
noſtræ Domûs ad S. Mariæ
explorarent. Qui cùm ad
ſenatū bellicum retuliſſent,
quæ viderant, decretum eſt,
vt poſtero die manè petere-
mur armis. Victoriam glo-
rioſiorem omnibus, quas vn-
quam antea retulerant, ſibi
pollicebantur. Stabamus nos
non armis modò, ſed etiam
animis ad reſiſtēdum parati;
neq; vllū è Gallis videre fuit,
cui nō ante vitam eſſet cauſa
moriendi. Religio, & Chri-
ſtianiſmus his in locis ageba-
tur, quem conſeruari ad Dei
gloriam pertinebat; vnde
maiorem quoq; in eo fiduciā
ponebamus. In

Interim pars Huronum, 52.
quos vocant Atinniaoenten,
(id eſt, gentem, quæ vrſum
præferat in inſignibus) cor-
reptis repente armis 17.
Martij, numero trecenti, qui
maiores ſuppetias opperie-
bantur, primô diluculô, ta-
cito agmine ſtabant in inſi-
dijs, vt aliquos hoſtium ma-
nipulos de improuiſo oppri-
merent.

Iraquani circitèr ducenti,
qui ab exercitu receſſerant,
vt præirent, noſtramq; Do-
mum priores aggrederētur,
nonnullos ex Huronum præ-
curſoribus, de quibus me-
moratum, obuios habuere.

Quos poſt aliquam velita-
tionem auerſos in fugam,
fortiter inſecutus hoſtium
manipulus in conſpectum
vſque munitionum noſtra-
rum, multos ex ijs in tumul-
tu peremit inter niues. At
cùm animoſiores fortiter
opponerent ſe hoſti, eò ſu-
periores euaſerunt, atque in
oppidi S. Ludouici ſepta
compulerunt, captis ad tri-
ginta.

53. Vbi maior exercitus pars
ſuorum cladem accepit, im-
petu ruit in noſtros, qui vi-
ctoriam proſequebantur.
Erant hi delecti ex oppido
Conceptionis, ac præterea
non-

nonnulli è S. Magdalenæ. Et quamquam numerus intra centum, & quinquaginta ſtetit, non tamen animis conciderunt. Dant ſeſe in preces, atque inde ſuſcipiunt defenſionem loci; qui cùm nuper captus receptusque fuiſſet, non poterat ampliùs ſine temeritate defendi. Atrox hinc atque illinc ortum prælium, noſtris, etſi numero pauciores erant, crebras eruptiones facientibus, hoſtemque non ſemel ſubmouentibus. Sed cum conflictus duraret in multam noctem, & è Chriſtianis non niſi viginti, & illi maximam

partem vulneribus debile
ſupereſſent, victoria ſtetit
parte peiori. Quæ tamen &
ipſis magno vtique conſtitit
poſtquam & dux eorum gra-
uiter ſauciatus, & è fortiſſi-
mis quibuſque propemo-
dum centum in conflictu
periere.

54. Dehinc tota nocte Galli
noſtri armis accincti ſtete-
runt, hoſtem victorem ad
noſtras portas præſtolantes.
Nos preces repetimus, in qui-
bus vnis fiduciæ iam noſtræ
anchora defixa erat, cùm
aliunde quàm è cœlo nobis
nullæ lucerent ſuppetiæ. Pri-
die eius diei, qui ſacer eſt S.
Ioſe-

Ioſepho, qui huic regioni tutela præeſt, ad tam potentem Patronum cliente cultu confugiendi non tantùm facultatem, ſed etiam neceſſitatem nobis oblatam eſſe censuimus. Voto igitur nos obſtrinximus, vt Sacerdotes quot menſibus per annum ſacris ſemel in eius honorem operaremur. Et quotquot aderant, addidere votiuæ pœnitentiæ opera varia. Quod vtrimque factum propterea, vt nos ſanctiùs diuinæ volũtati offerremus, ſiue viuendũ nobis, ſiue moriendum eſſet, cõſiderãtib9 nos veluti victimas Dño noſtro cõſecratas, obliga-

obligataſque, quæ opperian-
tur horam, quâ horâ eius
gloriæ ac nutui cadant, eam
nec retardando neque ac-
celerando. Tota dies ma-
gno vtrimque ſilentio acta,
trepidante populo, nouam-
que calamitatem prætimen-
te.

55. Die 19. ſanctiſſimi Ioſephi
natali, ſubitus pauor hoſti-
lem exercitum inuaſit, alijs
confuſè recedentibus, alijs
nil niſi fugam meditantibus.
Eorum duces coacti cedere
pauori, qui eos corripuerat.
Diſceſſum igitur præcipitāt,
confeſtim præire iuſſa parte
captiuorum, qui non ſecus
quam

quam equi clitellarij, ſpolijs eorum ſupra vires onerati agebantur; atque in aliud tempus morti ſeruabantur.

Reliquos captiuos, quos 56.
pari ſupplicio deſtinauerant, ad columnas humi depactas, & in diuerſis tugurijs diſpoſitas alligarunt. Ipſis autem tugurijs vndique ſubdidere faces ſuo in abitu, vt eminus partim oculos, partim aures crudeli voluptate paſcerent. Miſerabili eiulatu atque clamore perſonabant illæ victimæ medijs in flammis, in quibus liberi ad matris latus, maritus iuxta vxorem aſſabatur. Ipſa crudelitas commiſe-

miſeratione mota fuiſſet eo ſpectaculo, in quo nihil erat humanum præter, innocentiam eorum, qui cruciabantur, maximam partem Chriſtiani.

Huius immanitatis nuntium anus quædam medio ex buſto erepta pertulit, ad oppidum S. Michaëlis vbi 700. pugnæ ſtabant parati. Qui mox inſecuti hoſtem, at tridui itinere non aſſecuti, deficiente ad hoc iam annona, metúq; inuadendi hoſtē victorijs ferocem, fiſtuliſque ferreis, quas pauci è noſtris habebant, armatum, inceſſente, re infecta rediere. In

via

via reperiunt diuerſos hac llac captiuos ; qui cùm ob virium debilitatem non poſ-ſent victores effuſos in fugã ſequi, habebant capita ſecu-ribus in duas fiſſa partes, a-lij ad columnam ſemiuſti ia-cebant.

CAPVT VI.

DE P. IOANNIS de Brebeuf morte in-clita, nece crude-liſsima.

VBi poſtridie manè de hoſtiũ diſceſſu certio- 57.

certiores facti fuimus, cum
priùs ex nonnullis captiuis,
qui profugerant, cognouiſ-
ſemus de nece Patris Ioannis
de Brebeuf, atque Patris Ga-
brielis Lallement, è noſtris
Patribus vnum, cum alijs ſe-
ptem Gallis miſimus perue-
ſtigatum eorum cadauera.
Oblata eis ſpecies plena hor-
roris, reliquiæ inquam cru-
delitatis ipſius, aut potiùs re-
liquiæ amoris Diuini, qui
ſolus in Martyrum ſuppli-
cijs, ac morte triumphat.

58. Illos ego libenter illuſtri
hoc nomine exornarem ſi
mihi fas id eſſet, non eò ſo-
lum, quod Dei, atque proxi-

mi

mi amore ducti expoſuerunt ſeſe neci, neci dico, ſi vlla vnquam cuipiam illata eſt, diriſſimimæ, cùm & facilli-mè, & citra omnem noxium, in tuto vitam collocare potuiſſent, niſi eos maior Diuini, quàm proprij amoris egiſſet vis; ſed potiùs idcirco, quod ad Dei, hominumque, præcellentem amorem, quô ipſorum flagrabant animi, acceſſerit exitiale odium Fidei, atque Diuini Numinis ſceleſta contemptio, quæ barbaros incitabant, & quæ fuêre princeps cauſa, ob quã carnifices in illos tanta ſæuitie debacchati ſunt, quâ ma-

iorem nulla tyrannorum rabies, in Martyres, qui inter crudeliſſima tormenta de vita,& morte triumphum egerunt, exeruit omnibus retro ſæculis.

59. Hoc abſque amplificatione dici credes, lector, vbi exquiſitiſſima ſupplicia, quibus excarnificati fuerunt, enumerauero ex ore illorum, qui interfuere omnib⁹. Simplex erit narratio, in qua fortè non ſeruabo illum ordinem, qui in ijs inferendis eſt ſeruatus, nec enim is mihi integrè perſpectus eſt.

Exequar hoc capite ea, quæ Pater Ioannes de Brebeuf,

beuf, ſequenti quę P. Gabriel Lallement ſunt perpeſſi.

Primo igitur capto Patri Ioanni de Brebeuf veſtes detractæ ſunt planè omnes totumq; corpus ad plagas contumeliamque nudatum.

Deinde euulſi radicitus 60.
vngues aliquot: Adhæc ſub primum ſuum ingreſſum in ſancti Ignatij vicum certatim fuſtibus à petulantiſſimo quoque conuerberantur ei dorſum, pectus, latera; cæduntur tibiæ, ipſe adeo vultus crebris pulſatur baculorum ictibus, tam fœdum, immanemque in modum nulla vt corporis pars videretur,

quæ

quæ vel plagis non hiaret, vel vibicibus lacerata non tumeret liueretque.

61. In hoc atroci fuſtuario, chariſſimi ſui gregis nec memoriam, nec curam poſuit longè optimus hic Paſtor; ſed cinctum ſe Chriſtianis, quos religione imbuerat, quique iuxta cum illo capti fuerant, conſpicatus, filij mei, inquit, hiſce in cruciamentis lumina cœlo tendamus, mentes animosque ad Superos attollamus; Deum nunc quidem arbitrum, ac teſtem, paulò pòſt verò remuneratorem noſtrorum cruciatuum cogitemus. In hac

ac, quam ſuſcepimus, fide, & religione occumbamus fortiter, & à Diuina clementia ſperemus conſtanter fore, ſuis vt ſtet ea promiſſis. Veſtri me maior lōgè, quàm meimet tangit miſeratio; at forti, obfirmatoque animo exantlate pauxillum, quod ſupereſt corporis afflictationum; vnà cum vita mortali finem eæ capient, non capiet glorioſa merces, quæ illas excipiet. Subdunt Chriſtiani: Echon (id nomen Patri Ioanni indiderant) dum artus noſtri, atque corpora lacerabuntur in terra, mentes noſtræ hærebunt cœlo defixæ;

fixæ; ſupplica pro nobis tu
Numini; ipſum nos inuocare
non deſiſtemus, quoad ſpi-
rabimus.

62. Nonnulli ex Huronibus,
qui olim ab Iraquanis capti
fuerant, inque horum mores
immigrauerant, & Chriſtia-
næ religioni iam pridem in-
fenſi infeſtique erant, ex-
canduere, viſo Patrem Io-
annem de Brebeuf tam fi-
denter, tanta verborum li-
bertate, tamque ſolutà ſui
ipſius curâ metuque animo
in toties, tamque cruciabi-
liter ingeminata diuerbera-
tione loqui. Quare nouo
prorſus atque inuſitato ſup-
plicij

plicij genere illum excruciant. Erat autem id eiuſmodi. Sub axillas dextram, ſiniſtrámque, atque ad lumbos admouent igne candentes ſecures; ex ijs etiam collare fabricantur, atque illo, Patris ceruices, ac iugulum innectunt. Quo fiebat, vt quoties corporis partem aliquam mouebat, toties nouum ipſe ſibi procrearet dolorem. Cùm enim antrorſum ſeſe inclinabat, ſecures à tergo pendulæ, quæ ignem induerant, humeros vndique adurebant acerrimè.

Quod ſi huius cruciatus de-
clinandi mitigandíue grati-
erecto vertice ſeſe aliquan-
tiſper recurnaret, pectu
haud paulò inclementiùs al
allambentibus, incumben-
tibúſue ſecuribus vſtulaba-
tur. Conſiſteret ipſe æquat
corporis mole neutràm in
partem pronus, tum enim
vero tormentorum duplica-
batur ſenſus, cùm quotquot
erant appenſæ ſecures, ea
ratione ac ſitu corpus con-
tingerent, contactuque vre-
rent.

63. Non ſtetit hîc ſæuities
carnificum ſed ingenioſa in
tormenta, aliud ſuper aliud
com-

comminiſcitur. Nectunt ij de corticibus cingulum, idque pice ac reſina farciunt; farto medium Patrem cingunt, ac ſubinde illud accendunt, totumque corpus crudelem ſimul ac miſerandum in modum vrunt, torquentque.

At Chriſti athleta perfert hæc Marpeſiæ cautis inſtar immotus, ac veluti ſenſûs omnis flammas inter & ignem expers, nullum edit clamorem, ſed profundo merſus ſilentio hæret aliquamdiu, quod quidem tortores ipſos in ſtuporem dabat. Erat haud dubiè id tem-

poris mens eius in Deum ab-
ſorpta.

Vt vero ad ſe quaſi ſomno
exitus redijt, aggreſſus eſt
ad ſalutis monita tum Eth-
nicis, tum vel maxime Chri-
ſtianis, qui capti attineban-
tur, eiuſque miſerebantur,
impertienda.

64. At impij carnifices pio
Patris ſtudio efferati, os ipſi
arctè ocludunt, impedituri
quò minùs de Deo verba fa-
cere pergeret. Inſuper na-
ſum ipſi deſecant, ac præ-
terea labia auellunt diſcer-
puntque. Verum enimuero
manans è corpore cruor
haud paulò vocalior erat ip-
ſis

ſis labris. Cumque nondum eſſet cor auulſum, ſed in lacerato, laniatoque corpore ſuum etiam tunc imperium retineret generoſus animus, fidele ipſi obſequium ad extremum vſque anhelitum lingua præſtabat, quà grates Numini de ipſorum quoque acerbitate ſuppliciorum agendo, quà Chriſtianis potentiùs, quàm alias unquam in omni vita animos addendo.

Vbi diu, multumque ferro, & igne in hanc innoxiam inſontemq; victimam deſæuitum eſt, placuit & aquæ ſupplicio torquere. Erant, 65.

vt ſuprà demonſtratum eſt, inter Carnifices nonnulli Hurones, iam pridem ab Iraquanis bello capti, pridem ſacris infenſi ritibus, qu cùm olim fuiſſent in Huronia rerum Diuinarum cognitione ſatis imbuti, ea ſcurriliter, atque impiè, reipſa quidem in luculentius Patrum decus, maioremque honorem, at ſimul in ſuam abuti perniciem ſunt orſi, hac, quam horrens commemoro, ratione.

66. In ludibrium ſacri baptiſmatis, quod Pater Ioannes de Brebeuf media inter tela glandiumque imbres, tam eximia

eximia cum charitate impertierat, nouo ſanè, atque cruciabili baptiſmi genere, illum luſtrare ſunt aggreſſi; aqua videlicet feruente eum à vertice ad calcem perfuderunt, idque non ſemel, aut iterum, ſed tertiò; nec ſine impijs ſarcaſmis. Te, inquiebant infelices illi, baptizamus, vt cœli potiaris beatitate; abſque enim bono baptiſmo nequit æterna comparari ſalus. Alij cum ſubſannatione addebant: te enimuerò pro amico tractamus, quando futuri ſumus cauſa ſummæ tuæ inter ſuperos felicitatis. Nobis ob

tam præclara officia gratias dic, & habe, quantò plus enim perpetiere, tantò te Deus tuus ampliori mercede mactatum ibit.

67. Patris corpus diuexabat grauiter quidem aquæ bullientis affuſio, at longè grauiùs animum afficiebant voces impiæ. Nihilominus quantò crudeliùs cumulabantur tormenta, tantò impenſiùs obteſtabatur Deum, ne ob ſua delicta ipſe occæcatus illos Gentiles, quibus ex animo ignoſcebat, flammis æternis addiceret.

Iam verè concinere poteſt

teſt lætum illud: *tranſiuimus per ignem & aquam, & induxiſti nos in refrigerium.*

Ab aquis reditum ad ignem. Quòd enim heros invictus finem invocandi, celebrandique Numinis, pro quo cruciabatur, quôdq; animo altiſſimè inſitum erat, non faceret, eius in os haud ſemel titiones, & ex cortice compactas ingreſſere tædas, quibus linguam, palatum, fauces vſtulauerunt. 68.

Diuerſas corporis partes ferro aperuerunt, atque amplificando dolori, in hiantia vulnera ignitas immerſerunt ſecures.

69. Membranam cranio pro-
ximè imminentem barbarie
pluſquam Scythica auelle-
runt, & diripuerunt; pedes
amputarunt, vibrata quoq;
in mandibularum vnam ſe-
curi, eam in duas diffiderunt
partes.

Viuo etiam nunc, & ſpi-
ranti euulſum cor, aperto
ſupra pectus aditu, quô feri
anthropophagi veſci nō du-
bitarunt, calentemque ſan-
guinem è pectore affatim ſa-
turientem ſacrilega manu
exceperunt, hauſeruntque.
Feminum carnem prorſus
omnem ad ipſa vſque oſſa
reſecuerunt, auelleruntq;
&

&c eius in oculis (prô feros
homines, ſi tamen homines)
prunis aſſatas eſitauerunt.

Hæc omnia tormentorum 70.
genera pertulit P. Ioannes
de Brebeuf die decima ſexta
Martij, anno 1648. Tres cir-
citer horas tenuit ſæua car-
nificina ; ſub quartam po-
meridianam è corporis er-
gaſtulo migrauit generoſus
animus ad capeſſendam vi-
ctoriæ palmam.

Illud non prætereundum, 71.
quod iam iam reuinciendus
ad columnam, quæ & me-
moratorum certaminum pa-
læſtra, & vitæ meta ex deſti-
nato futura erat, in genua

procubuerit, columnã bra-
chijs ſtrinxerit, eamq; tener-
rimè, ceu pignus atque ar-
rham felicitatis æternæ diſ-
ſuauiatus ſit, non ſine preci-
bus feruentiſſimis, quas ta-
men abrumpere coëgit im-
pia tortorum crudelitas.

CAPVT VII.

P. GABRIEL Lallement cruciatur ſæuiſsimè, occumbit fortiſſimè.

72. PLeraq; omnia crucia-
tuum genera, quæ ex-
hauſit

hauſit Pater Ioannes de Bre-
beuf, fuere & Patri Gabrieli
Lallement exantlanda, atq;
inſuper alia nonnulla.

Fuit enim & ipſe primùm
veſtibus nudatus. Deinde
fuſtibus ea, qua Pater de Bre-
beuf, ſæuitie contuſus. Po-
ſtea euulſi vngues. Præterea
appenſæ, applicitæque ſecu-
res igne animatæ. Adhæc
cingulo ardente ſuccincti re-
tes. Et quia dum immaniſſi-
mè diſcruciabatur, perinde
ac P. Ioannes de Brebeuf de
Deo liberè, fidenterque
verba faciebat, fuit inſuper
alter manibus truncatus,
alter ſubulis, ferreiſque
cuſpi-

cuſpidibus identidem fodicatus. Septimò aqua præferuida iteratò perfuſum corpus vniuerſum, atque octauò paſſim ſecuribus fiſſum, laniatumque.

73. Nonò ipſi quoque apertum ferro pectus, & decimò cor exemptum, perque infandam ingluuiem deuoratum. Vndecimò effuſus, hauſtuſque ſanguis. Duodecimò ei, atque Patri de Brebeuf, femora, ſuræ, brachia carnibus exuta, & in ferales epulas verſa. Decimotertiò titiones, faceſque ardentes crebrò in os, decimo quartò autem in cicatrices, & plagas

gas ſecures igne candentes ſæpe ſæpius intruſæ.

Hiſce ſupplicijs, quæ ipſi cum P. Ioanne de Brebeuf fuere communia, acceſſerunt alia. Etenim decimo quintò effoſſi fuerunt ipſi oculi, atque decimo ſextò in eorum cauum per ſummam crudelitatem, ac petulantiã prunæ ingeſtæ? Decimo ſeptimò ſecundùm ſiniſtram aurem tam altè infixa ſecuris, vt cerebrum prómineret. Decimo octauò ac poſtremò toties, tamq; barbarè in eum eſt igne ſæuitum, vt nobis nõ licuerit à vertice ad plantas vllam corporis partem 74.

videre

videre quæ cùm viueret, ſpiraret, ſentiret Pater Gabriel, non fuerit toſta, atque vſta; non linguæ, non palato pepercit flamma.

75. Cùm maximè acerbiſſimeq; vreret ignis, hic Chriſti pugil, atq; inuictus heros lumina vultumque cœlo tendebat, manus quandoq; iungebat, atq; ad Deum, quem vt ſuppetias ſibi veniret, ſuiſque tortoribus veniam, atque impunitatem daret, precabatur, ſuſpiria imo ex corde ducta iactabat.

76. Carnificina eius longè diuturnior fuit, quàm Patris Ioannis de Brebeuf, etenim à ſexta

á ſexta hora pomeridiana diei decimiſexti Martij, ad nonam vſque diei decimiſeptimi vnum ex alio ſupplicium ei adhibitum; continuata quindecim horas, diu noctuque tormenta; quibus vt perferendis parem, conſtantemq; adferret animum, columnam & ipſe ſuam defixis humi genibus fuit ſuauiſſimè deoſculatus, atq; Deum ardentiſſimè deueneratus precatuſque ſibi vti athletæ aganotheta ipſe, militi imperator vires, atq; robur ad cuncta ea, qua par eſſet, animi firmitate, toleranda ſumministraret. At per carnificum

cum ſæuam impietatem diu vacare precibus ei non licuit.

77. Quæ hoc atque ſuperiore capite commemoraui, comperta habeo omnia ex teſtibus omni fide dignis, qui, quæ ſuiſmet oculis vſurpauerunt, ea mihi coram recenſuerunt. Erant autem & ipſi cum vtroque Patre capti; ſed in aliud tempus, & lanienam aſſeruati cùm eſſent, locum fugæ, vitæq́; ſeruandæ ſunt
nacti.

CAPVT

CAPVT VIII.

Patris Ioannis de Brebeuf, & Patris Gabrielis Lallement corpora terræ mandantur.

SEd tandem horrificæ narrationi, commemorandæque portentoſæ huic crudelitati finem impono; quandoquidem omnia horum Chriſti pugilum membra, immortalis gloriæ dotibus condecorabuntur; ſuppliciorum, quæ tam fortiter pertulerunt, magnitudo, 76.

do, menſura eorum felicitatis erit, & iam Cœlitum quiete fruuntur, atque in omne æuum perfruentur beati, feliceſque.

79. Hæc pretioſa lipſana condidimus vigeſimo primo die Martij, qui dies Dominicus erat; verbis exequi non poſſum, quàm ſingulari animorum ſenſu fuerimus in eos ſupremo hoc functi officio. Equidem vniuerſi, qui iuſtis funebribus interfuere, tam iucunda animi voluptate ſunt perfuſi, tamque tenero pietatis ſenſu delibuti, neminem, vt ſciam, qui conſimile mortis genus ſibi non

exopta-

xoptauerit potiùs, quàm
el exhorruerit, vel formi-
arit, & qui ſe terque qua-
erque beatum non cenſue-
it, quòd eo in loco con-
iſteret, quò fortè pauculis
iebus pòſt obuentura ei eſ-
et feliciſſima ſors, vitam,
anguinemque ea in cauſa
rofundendi. Nemo vnus
ſt inter nos repertus, qui
ibi imperare potuerit, vt
Deum ijs propitiare ſtude-
et; ſed cogitationes no-
træ ad ſupremas illas im-
nortalium ſedes, in quas
orum animas eſſe iam rece-
tas non dubitabamus, con-
inuò rapiebantur. Verum

vt vt ſit, â Diuino Numin
ſupplicibus votis contendo
vt quod ipſum de nobis i
arcano ſuo conſilio ſtatuit
id totum ſeu viuendum di
utiùs, ſeu conſimili lethi ge-
nere nobis moriendum ſit,
fiat.

CAPVT IX.

INDICANTVR nonnulla de Patris Gabrielis Lallement vita, ac moribus.

80. Pater Gabriel Lallemē
vltimus quidem in are
nam deſcendit, è pri-
mis

nis tamen palmis ad ſe ra-
puit vnam. Ille, inquam, qui
non niſi ſemeſtri antè in has
oras perlatus erat, cecidit
primas inter victimas, qui-
bus in Chriſtiani Nominis,
religioniſque execrationem
perlitatum eſt.

Pluribus abhinc annis à 81.
diuino Numine cum lachri-
mis, & ſingultibus depopo-
ſcerat id gratiæ, vt in hunc
vltimum mundi angulum a-
mandaretur, etſi habitu cor-
poris eſſet admodum delica-
to, nec alijs viribus, quàm
quas diuina manus, tum pa-
tiendi pro Saluatore Chriſto
cupiditas ſufficiebat; quæ
quidem

quidem quàm ardens, quàn
ſincera, quàm æquis librat
ponderibus fuerit, docet ip
ſius Patris Gabrielis chiro
graphum, quod ab eius obi
tu reperi, quodque exhibe
rationes, quibus rationibu
adductus vehementer adeo
deſiderauerat ſeſe totum hi-
ſce Miſſionibus impendere
Verba illius admetior.

82. Eæ rationes, mi Deus, &
ſaluator ſunt. Prima vt me
tot nominibus, quibus tibi
ſum obſtrictus, exoluam. Si
enim omnibus tuis volupta-
tibus, tuis honoribus, tua
ſanctitate, tuis gaudijs, tua
vita te abdicaſti, hæcq; vni-
uerſa

erſa inſuper habuiſti, vt me
niſerum in libertatem aſſe-
éres, an non eſt plus quàm
ationi conueniens, vt & ego
æc exemplo tuo à me pro-
iciam, pro ſalute illarum a-
imarum, quas ducis tuas?
uæ tuo tibi ſanguine ſtete-
unt? quas ad mortem vſque
maſti? de quibus dixiſti,
uod vni ex minimis meis feciſtis,
nihi feciſtis?

Secundò. Quamquam me 83.
ulla grati animi ratio com-
elleret, ad hæc mei ipſius
olocauſta tibi facienda,
acerem nihilominus, om-
i ſtudio, expendendo ma-
nitudinem adorandæ tuæ
maie-

maieſtatis, tuæque infiniti
infinitæ Bonitatis, dignæ
tique, vt quis ſe in tuum ob
ſequium victimam immo
let, ſeq; ipſum feliciter pe
dat, quò fideliter expleat i
quod tuæ de ſe voluntati, at
que particularibus inſtinct
bus, quibus in maius diuin
gloriæ incrementum, eiu
tu mentem impellere digna
ris, arbitratur eſſe conſenta
neum.

84. Tertiò. Quandoquiden
adeo fui infelix, vt tuam of
fenderem Bonitatem, ô m
Ieſu! æquum eſt, vt tibi pe
inſolita ſupplicia faciam ſa
tis, atque idcirco mearum

par-

partium eſt, per omnem re-
liquam vitam in tuo conſpe-
ctu incedere corde contrito,
& humiliato, in eorum per-
peſſione malorum, quę prior
pro me pertuliſti.

Quarto. Sum propinquis, 85.
matri, ſororibusque obſtri-
ctus, in eosque miſericordię
tuæ vim vt deriuare con-
tendam, iura me pietatis
compellunt. Mi Deus! ne,
amabò, permiſeris vnquam,
vt quiſquam de hac familia,
quam tanto proſecutus es a-
more, pereat in tuo conſpe-
ctu, inque illorum cenſum
veniat, qui te execrationi-
bus, ac diris in omne laceſ-

ſent æuum. Sim ego pro ijs ſuccedanea victima; *quoniam ego in flagella paratus ſum, hîc vre, hîc ſeca, vt in æternum parcas.*

26. Quintò. Imô, Ieſu mi, & amor mi, neceſſe eſt, vt ſanguis tuus æquè pro barbaris, ac pro nobis fuſus, in eorum ſalutem reipſa cedat, eſtque hæc cauſa, ob quam tuæ gratiæ me commodare, atque pro ipſis hoſtia, cadere volo.

27. Sextò. Conuenit, tuum vt nomen adoretur, tuum vt imperium per omnes orbis nationes extendatur, meamque vitam impendam, vt ex hoſtis

hoſtis tui, ſatanæ ſeruitute miſeras haſce animas, quæ tibi, & ſanguine, & vitâ ſteterunt, eripiam, ac vindicem.

Septimò denique. Si rationi conuenit, vt mortales inter vnus aliquis amore compellatur, ad velificandum hac in re Chriſti Ieſu deſiderio, cum centies mille vitarum, ſi tot illi forent diſcrimine, cumque iactura omnium, quæ naturæ iucundiſſima, gratiſſimaque accidunt, neminem reperies, qui pluribus quàm tu nominibus ad hæc talia ſit obligatus. 88.

Expergiſcere igitur anima mea, perdamus nos ipſo ſanctè, hac vt voluptate ſacratum Chriſti Ieſu cor demulceamus. Promeretur id ipſe; nec potes id declinare, niſi erga ipſius amorem ingrata viuere, moriquè velis.

89. Hæ ſunt rationes, quæ illum ad hæc exciuerunt loca, vt vnà nobiſcum in media barbarie mortem oppeteret. Eo nihil integrius, cùm & in prima adoleſcentia rebus perituris nuncium miſerit, & illis vndeviginti annis, quos in Societate traduxit, tantam habuerit conſcien-

tiæ

ciæ nitoris rationem, mini-
ma vt vmbra non dico pec-
cati, ſed cogitationum huic
affinium, criminiſq; exper-
tium, ei ad nihil aliud, quam
ad ſeſe arctiùs cum Deo co-
pulandum famularetur.

Poſt ſuum ad Hurones ad- 90.
uentum, tam acri ſtudio a-
nimum ad linguam, ſi qua
ſub cœlo eſt, inamœnam cō-
diſcendam appulerat, iam-
que tantûm in ea promoue-
rat, vt non ampliùs dubita-
remus, quin eius operâ his
in regionibus ad ſuæ diuinæ
glorię augmentum vti deſti-
naſſet Deus. Eius charitas,
nullum reperiebat diſcrimē

inter ſublimes diſciplinas; quæ illum ad id loci occupauerant, interque aculeatas linguæ barbaræ difficultates; quæ certè nil habet, quod ad ſe pelliciat, niſi quid venuſtatis, vt ex ea emicet, amor addat ſalutis alienæ. Non eſt in minimis harum regionum moleſtijs ponenda difficultas, quam neceſſe eſt perſentiſcat is, qui illud idioma ſub ipſum ætatis annum trigeſimum nonum repueraſcens condiſcere adlaborat.

91. Demum breuiſſimo illo tempore ſtadium decucurrit, è carceribus ad metas per-

peruenit; atq; ſpem quam de eius induſtria, laboribuſque mortales iuxta ac ſuperi præceperant, impleuit pro-lixiſſimè, vitam pro Deo poſuit, atque hîc locorum Chriſti I E S V crucem tot votis quæſitam reperit, cruentis eius inſignibus purpuratus.

92. Tametſi deſerendo mundum, vna deſeruerit ſpem honeſtarum ſanè conditionum, ad quas ſuus illum ortus eduxerat, poſſum tamen ex vero affirmare, togã illam, quam ſuo ſanguine tinxit, eſſe ſexcenties pretioſiorem omni oſtro, omnibus

honoribus, quos ei mundus polliceri potuiſſet.

In vitales auras editus eſt Pariſijs, 30. Octobris, anno 1610. Societati noſtræ nomen dedit. 24. Martij anno 1630. In ea glorioſè occubit 17. Martij huius anni 1649. Hurones illi Atirontam dixere nomen.

CAPVT X.

DE P. IOANNIS de Brebeuf in Huroniã duplici profectione, miris viſis, & amore diuino.

Erat

ERat P. Ioannes de Brebeuf à diuina mente, ac prouidentia in primumHuronum Apoſtolum, inque primum, qui è Societate noſtra huc pedem inferret, lectus; qui quidem ſuam ſpartam ita ſtrenuè curauit, & cùm ne vnus quidem ex hiſce ſilueſtribus hominibus Dei nomen, aut numen inuocaret, tam felicem ijs nauauit operam, vt priuſquam vita ipſi per tam exquiſitos cruciatus eriperetur, ſeptem propemodum millia Chriſtiano lauacro abluta, Chriſtique Ieſu crucem vbique fixam, & ado- 93.

ratam in regione, quæ ab
orbe condito nulla Dei Ho-
minis notitia tincta erat, ſui
vſurpârit oculis.

94. Fuit in nouam Franciam
anno 1625. à R.P. Petro Cot-
tono ablegatus, proque pri-
mo ſui tirocinij argumento,
ac ſpecimine, hiemem er-
rando per ſyluas, cum vici-
nis Kebeco monticolis tranſ-
egit, vbi multorum patien-
dorum materies non defuit,
exſpectanti æſtatem anni
1626. quâ huc ad Hurones
aſcendit. Harum barbara-
rum linguarum difficultates
deuorauit ſucceſſu tam pro-
ſpero, vt videretur non niſi
ad

ad haſce natus factuſq; gentes.

Indolem, natiuumq; genium ad horum populorum viuendi rationem ita exegit, ac moderatus eſt, ſe omnibus omnia faciens, quò omnes Chriſto lucrifaceret, vt vniuerſorum ad ſe animos raperet, vnicè amaretur ab omnibus. Sed dum ita pulchre ſe dant initia, Galliam anno 1629. abAnglis earum terrarum tunc potitis, & Fidei Catholicæ præcones ſolum vertere compellentib9, repetere fuit coactus. Verũ ipſis quoq;Anglis poſtmodũ iniqua eorundem locorum 95.

poſſeſ.

poſſeſſione deturbatis, eódē poſtliminio reuerſus Pater anno ſcilicet à Partu Virginis 1634. acta rurſum hieme Kebeci, iam linguæ probè peritus, plenuſque ſpebus haſce gentes in ſempiternæ ſalutis ſemitam adducendi.

96. Erat ad tantas ſpes opus viro omnibus abſoluto numeris, & inſigni præſertim vitę ſanctimonia conſpicuó. Hæc animi decora in ſe ipſe non videbat, videbant autem, atque admirabantur quotquot ipſum nouerant; virtutum eius ſplendori deerat nihil, videbanturq; eſſe in eius natura inſitæ, atque

innatæ,

innatæ; quamquam, ſi ea quæ in intuentium oculos incurrebant, contenderes cum ijs, quæ animo condita ſtudiosè celabantur, hæc ſummi, illa propemodum nihili facturus eſſes; tam pretioſis nimirum Theſauris mentem ipſius locupletabat in dies munificentiſſima Dei manus.

Perſæpe Chriſti Domini noſtri ſpecies ipſi, aliàs lætior, & Beatos inter coruſcãtis, plerumque verò triſtior, & vel crucem baiulantis, vel eidem affixi, oblata fuit. Quæ res tantam in animo eius excitauit cupidinem, a- 97.

cerbiſſima quæque pro Nomine Iesv exantlandi, vt quidquid tandem moleſtiarum, dolorumq; ſuſtineret, id totum nihil eſſe duceret; quin etiam infelicem ſuam deploraret ſortem, quòd crederet ſe nihil vnquam toleraſſe, nec dignum haberi, qui pro Deo ſuo quidquam pateretur.

98. Cœlorum quoque Reginæ aſpectu frequentiſſimè fuit recreatus; quæ in eius plerumque pectore ſuccendebat deſiderium patiendi, ſed cùm adeò liquidis voluptatibus, cumq; tam prono in diuinũ arbitrium ſtudio,

vt pluribus deinceps diebus in altiſſima pace, diuinæque magnitudinis ſenſu quodam admirabili acquieſceret.

Anno 1640. cuius integrã hiemem tranſegit in Miſſione Nationis, quam Neutram vocamus, eius in conſpectũ ſe dedit prægrãdis crux, quæ ex Iraquania aduentare videbatur. Id Patri, qui viæ comes ibat, manifeſtauit, eiq́; nonnulla de conſpectæ Crucis adiunctis ſciſcitanti id vnum reſpondit, Crucem illam adeò vaſtam fuiſſe, vt excipiendis nobis omnibus, qui his in oris agitabamus, par fuerit. 99.

Iuſſus

100 Juſſus erat hæc talia, quæ vim naturæ excedebant, ſcriptis mandare, & quidem ſi non omnia poſſet, ea ſaltem in tabulas referre, quorum reminiſci poterat faciliùs; magna ſiquidem, & perfrequens illarum copia erat, curaque perpes ſalutis proximorum vix locum dabat aliquid interdum commentario raptim conſignandi.

101 Subijcio duo poſtrema, quæ in eius ego codicillis reperi: magna inquit, crucum copia meo obtutui ſeſe obiecit, quas omnes amplexabar cupidè, ac libenter. Nocte in ſequente precationi inſiſtẽs,

meque

meq́; diuino arbitrio dedens cum his dictis: *Fiat voluntas tua Domine; quid me vis facere?* exaudio vocem ingeminantem; *Tolle lege.* Orto die accepi in manus libellum de Imitatione Chriſti, ac fortuitò incidi in caput inſcriptũ: *de regia via S. Crucis.* Exinde in animo quietem magnam, tranquilitatemq́ue ſenſi, vbi materies alluxit, quidpiam in Dei cauſa perpetiendi.

Sub veſperum, dum precibus vaco, mentis oculis conſpicio meam, omniumq́ue noſtrorum Patrum veſtes maculis ſanguineis aſperſas; quod quidem mihi

non vulgarem admiratio-nem attulit.

102 Quid hæc portenderint, nobis haud conſtat. An fortè tot crucibus, cruentiſque notis præmonſtrare voluit Deus, ſe idem in nos collaturum gratiæ munus, quô optimi illius Patris merita remuneratus eſt, Noſque ſanguine noſtro ſacroſanctas ſuas leges ſancituros eſſe? Id quidem nos iam latet, interim caſtiſſimis illum precibus obteſtamur, vt ſua ter ſancta voluntas ad extremũ vſque agonem in nobis expleatur.

103 Bonus hic Pater tanto di-

uinæ

uinæ gloriæ rapiebatur ſtu-
dio, vt vndecim, & ampliùs
ante obitum annis, ſeſe
nuncupato voto obſtrinxe-
rit ad omnia per reliquum
vitæ perferenda, quæ diui-
no honori propagando op-
portuna cenſeret; quod vo-
tum quotidie, dum ſacris o-
perabatur, ipſo ſacroſanctæ
Communionis tempore in-
ſtaurabat.

Poſtea loci in eius ephe- 104
meridibus nihil reperio fre-
quentius, quàm, quibus ſuc-
cendebatur, deſideria pro
Chriſti Iesv honore acer-
biſſima quæque perferen-
di. Hinc ita ſcripſit ipſe:

Sentio

Sentio me vehementer impelli ad moriendum pro Chriſto. Qui quidem impulſus ipſos octo, decemque dies continuos perpeti æſtu tenebat. Demum vt ſe Deo victimam penitiſſimè conſecraret, vtque ſanctiùs optatiſſimam Martyrij horam occuparet, votum edidit conceptiſſimis hiſce verbis.

105 *Quid retribuam tibi Domine mi IESV, pro omnibus quæ retribuiſti mihi? calicem tuum accipiam, & nomen tuum inuocabo. Voueo ergo in conſpectu Patris tui ſanctiq; Spiritus, in conſpectu ſacratiſſimæ Matris tuæ, caſtiſſimique eius ſponſi Ioſephi; coram Angelis;*

gelis, Apoſtolis, Martyribus, ſan-
ctisq́; meis parentibus Ignatio, &
Franciſco Xauerio; voueo inquam
tibi Domine mi IESV, ſi mihi vn-
quam indigno famulo tuo marty-
rij gratia miſericorditer à te ob-
lata fuerit, me huic gratiæ non
defuturum, ſic vt impoſterum li-
cere mihi nunquam velim, aut
quæ ſeſe offerent moriendi pro te
occaſiones declinare (niſi ita fieri
ad maiorem gloriam iudicarem)
aut iam inflictum mortis ictum,
non acceptare gaudenter. Tibi
ergo Domine mi IESV, & ſan-
guinem, & corpus, & ſpiritum
meum iam ab hac die gaudenter
offero, vt pro te, ſi ita dones, mo-
riar, qui pro me mori dignatus es.
Fac,

Fac, vt ſic viuam, vt ita mori tandem me velis. Ita Domine, calicem tuum accipiam, & nomen tuum inuocabo. IESV IESV IESV.

306 In eius necem ſæpe coniurarunt alieni à noſtris ſacris. Si qua calamitas patriæ incubuiſſet, iactabant Ieſuitas illius eſſe auctores, & quidem principem ipſum Echon.

Si quãdo peſtilentia graſſabatur, atq; infeſta lues vicos depopulabatur, credebant, Echon ſuis magicis carminibus Orco euocaſſe Cacodæmones, cum quibus etiam illum habere cõmer-

cium

ium ferebant. Fames non
iſi ex eius imperio ingraue-
cebat. Bello infelicibus au-
picijs geſto perſuadebant il-
ſibi, Echon eſſe ſuorum
onſiliorum proditorem, cũ
oſtibus clandeſtina miſce-
e colloquia, ab ijs munera
d patriam prodendam ac-
ipere, alia mente ex Gallia
on veniſſe, quàm vt omnes
opulos, quibuscum age-
at, ſuis eijceret ſedibus, ſua
poliaret libertate; religio-
is Chriſtianæ propagandæ,
Iuronumque ſalutis pro-
nouendæ ſtudium obtentui
ſſe, ſuos iugulos reipſa peti
b illo.

Verbo

107 Verbo, nomen Echo
aliquot annorum decurſu
tam infauſti ominis, tam
que exitiale habitum fuit,
vt eo ad territandos infante
vti aliquamdiu conſueue-
rint; crebrò etiam ægris per-
ſuaſum fuerit, aſpectum ip-
ſius eſſe illum ipſum dæmo-
nem, à quo faſcinati eſſent
& qui tela mortifera eiacu-
laretur. At cùm nondum il-
luxiſſet dies, quâ eum perim
oportebat, omnes, quæ in
illum cudebantur machina-
tiones, aliud efficiebant ni-
hil, quàm vt & ſuam in Deũ
fiduciam magis, magiſq; ro-
boraret ipſe, & quotidie vi-
ueret

veret more hoſtiæ neci de-
ſtinatæ, quam etſi peropta-
bat ipſe, accelerare tamen
haud licebat.

Chriſtus Seruator ſæpius 108
illi demonſtrauit, nos à ſe
defendi, ac protegi, & quidē
in nos ſtygem furere, ſed
pro libidine rabiem exone-
rare non poſſe. Anno 1637.
cum totâ prouinciâ ad ne-
cem, cædemque depoſcere-
mur, perinde ac ſi nobis au-
ctoribus invaluiſſent morbi
contagioſi, qui vbique mor-
talium ſtrages edebant, grex
dæmonum aliquoties ſeſe il-
li oſtentauit, nunc quidem
ſub ſimulachro virorum fu-

rentium, aliàs verò inſtar monſtrorum terrificorum, adeoque leonum, vrſorum, equorumq; indomitorum, quæ iam iam in illum facto agmine invaſura videbātur. Sed nil omnino ſpectris illis mouebatur ſuæ anchoram ſpei in Deum defigens: In me aiebat, peragite, quidquid ſtatuit Numen, abſque enim illius nutu ne capillus quidem de capite meo decidet. Ad hæc verba, ſtygiarū imaginum caterua momento d labebatur.

109 Videbat aliàs Mortem manibus poſt tergum ad columnam iuxta ſe reuinctis, quæ furioſo

furioſo impetu in illum irruere nitebatur; at cùm vincula, quibus conſtricta erat, diffringere non poſſet, ad pedes eius imbellis, infirma, procumbebat.

CAPVT XI.

COMMEMOrantur alia de Patris Ioannis de Brebeuf viſis mirificis.

ANno 1640. cùm ver- 110
ſaretur in Gente Neutra, alio quodam in veſperum vergente die, dixit è Patribus noſtris vni,

mortem inſtar cadaueris carnibus exuti, ac ſolis hærentis oſſibus, ſibi conſpectam, Cumque ignoraret, quid ea res præſignificaret; haud parùm miratus eſt, vbi ſub diei ſequentis diluculum amicorum vnus, centurio oppidi, in quo colebant, ijs recenſuit, non neminem ex impijs Huronibus nomine Aoenhokoni, qui recens in eam prouinciam aduenerat, atque à ſuæ Gentis primoribus ablegatus fuerat, coëgiſſe ſenatum, munuſq; nouem bipennium (habentur eæ in his locis magno pretio) obtuliſſe, vt noſtros Patres truci-

crucidarent, & ne ea, quæ hanc cædem conſecutura erant, in Hurones deuoluerentur. Hæc conſultatio per totam noctem tenuerat. Sed primipili Nationis Neutrius in parricidale ſcelus conſentirẽ detrectarunt.

Hanc in Deum fiduciam hauriebat ex oratione, in qua ſæpe diuina patiebatur, vel vno verbo duarũ horarũ materiẽ ſubminiſtrante, non quidem intellectui, cuius corporem ipſe identidem incuſabat, ſed voluntati, in qua mirificos ſanè effectus progignebant arcana Fidei Myſteria, quibus adhæreſce- III.

bat ipſe magna cum tranquillitate, amore, voluptate. Quamuis autem facillimè, ſuauiſſimeque in Deo conquieſceret, ſeſe tamē ad precationem non minùs ſtudioſè parabat, quam vix heſterni tyrones.

112 Cum per diurnas occupationes ei non liceret tantum temporis orando Deo impendere, quantum libebat, conſuetam ipſe ſurgendi horam occupabat, ſummo manè conſurgens; quantumvis ſolitus quotidie ſit precationem in multam noctem producere, quoad laboribus, vigilijſq; feſſo corpuſculo

puſculo pauxillum quietis indulgere coactus, & dura humo recubans, nulla veſte exuta, in ſubſtratum, quem ſors obtulerat, truncum aut cremium, quod ei vicem ceruicalis erat, caput declinabat; nec plus ipſe quietis, aut ſomni indulgebat corpori, quàm metus offendendi Numinis imperabat.

Memorat in ſuo ipſe commentario, ſe omnibus exſolutum ſenſibus corporis, in extaſin raptum cum Deo intimè coniunctum, eumque ſtringendo amplexatū fuiſſe. 113

Aliàs refert, totum ſuum cor in Deum fuiſſe vehementi amoris impetu abſorptum, qui quidem amor præcipuè ferebatur in Chriſti Domini ſacratiſſimam perſonam, inque Chriſtum patientem.

114 Percrebrò ſentiebat hunc amorem atque ignem ſuo in animo gliſcere, in dies vehementiùs accendi, atque omnem à naturâ inſitam ſcoriam, quò ſplendidiùs niteret aurum Diuinæ gratiæ, detergere.

115 Ferijs Pentecoſtes anni 1640. cum de nocte coram auguſtiſſimæ Euchariſtiæ Sacramento preces funderet, ſubitò

ſubitò vidit ſe magno igne, cinctum; qui omnia quidem circulatim accendebat, ſed innoxius; nam vrebat, nil exurebat; eo autem igne ardente, ſenſit ſuo in animo flammas amoris ardentiores excitari, quam aliàs vnquam.

Beatiſſima Dei Parens, 116
Chriſti Nutritius Ioſephus, alij Diui, ac Cœleſtes Genij multò creberrimè ſeſe illi aſpectabiles præbuerunt. Vſu quondam venit, ſibi vt videre videretur montem præcelſum ſanctis Virginibus ea ratione circumſeſſum, vt ab imis radicibus ad ſupremum

faſtigium, Virginum illarum chori ſenſim in arctius coirent, ac demum deſinerent in Monadem, quæ ipſam Chriſti Genitricem montis vertici inſidētem referebat.

117 Nonnunquam ſolus intuitus veſtium, quibus amiciebatur cœlorum Imperatrix, ſolæque fimbriæ ex veſtibus eius defluentes tanto ſplendore illum perſtringebant, vt oculos altiùs tollere non ſuſtineret, veritus ne opprimeretur immenſa vi luminum, quibus virgo Mater coruſcabat.

At non erant hæc illa, quę poſtulabat, beneficia, cum

reuera

reuerà nunquam eorum cupido illum inceſſerit. Tamque ſedulò ea occultabat, vt ne verbulo quidem quidquam de illis mortalium vlli indicauerit, præterquam ijs, quibus vt omnes animi receſſus panderet, lege tenebatur.

Quem ex ijs identidem referebat, fructus erat, ſui maior demiſſio, diffidentia de ſeipſo, ſui infra omnes domeſticos æſtimatio, abiectioque, & denique timor, ne ſibi à dæmone imponeretur. Et vt eius mentem ita colluſtrarit Deus, vt in procul poſita, inque ipſa 118

alieno-

alienorum animorum adyta
penetrare potuerit, ijs tamen
luminibus vitę curſum haud
moderabatur, ſed illis dun-
taxat, quæ & diuina fides, &
obedientia accendebat.

CAPVT XII.

DE P. IOANNIS de Brebeuf excellenti obedientia, & animi demiſſione.

119 Contigit vt die quodã
quærenti ex Chriſto
Saluatore, *Domine quid*
me vis facere? reſponderit
Chri-

Chriſtus: *Vade ad Ananiam, & ipſe dicet tibi quid te oporteat facere.* Poſt id temporis ita roboratus fuit in ijs, quæ iam antè conceperat, propoſitis, nullâ ſcilicet ſe agendorum norma, præterquam obedientiâ vſurum, vt verè, & Romano more pronunciare poſſim, hanc in eo virtutem fuiſſe ſuis omnibus numeris abſolutam. Ipſe ſiquidem in Moderatore ſolum Deum ſpectare; ſuum eidem pectus nudare, eundem in mentis arcana omnia ſimplicitate puerili admittere, ad omnia, quæ dabantur reſponſa, animum ſummè docilem adferre,

ferre, omnibus etiam à qui- bus abhorrebat natura, abſque vlla, non dico, tergiuerſatione, ſed etiam cunctatione acquieſcere, idq; non externa ſpecie ſolum, ſed intimo ex animo, non neſcius illam demum à ſupremo Numine Obedientiam probari, quæ præter alacritatem operis, pio intellectus, voluntatiſque affectu in obſequium properaret.

120 Dictitabat ſe ad nihil, quã ad parendum, habilem eſſe, hancque virtutem ſibi eſſe natiuam, & cùm nec iudicio multùm polleret, ſibique ipſi regendo par non eſſet,

ſet, ſe tantum voluptatis ex obedientia capere, quantum infans, qui cùm per ætatem nondum vel ingredi, vel firma veſtigia figere queat, gaudet ſe materno ſinu geſtari. *Agnoui in me nullum eſſe talentum* (ita ſcripſit anno 1631.) *tantùm pronum eſſe me ad obediendum. Mihi viſus ſum aptus ad ianuam cuſtodiendam, triclinium parandum, culinam faciendam. Geram me in Societate, ac ſi eſſem mendicus per gratiam admiſſus in Societatem, & omnia cogitabo mihi fieri ex gratia.*

Hæc

121 Hæc ſcribebat, hæc dicebat Pater de Brebeuf. Vir inquam, iudicio ſanè quàm limato, ac perpolito, prudentiaque adeo Sanctâ, atque omnibus animi perturbationibus liberâ, vt demirarer quotidie eius eximiam in negotijs, quæ vel conſilio gerebat, vel manu ipſe pertractabat, ſolertiam, dexteritatemque.

122 Ita demiſſè de ſe ſentiebat, vt ſub ſui Religioſi tyrocinij primordia, exitúmque, in Coadiutorum Temporalium cenſum adlegi petierit, ſe videlicet ſacra dignitate ratus indignum, at veró

verò ad abiectiſſima queque mediaſtinorum munia ap- tiſſimum; quibus etiam ſci- tiſſimè perfungebatur, quo- ties ea vt capeſſeret, vel ne- ceſſitas exigebat, vel nutus permittebat Superiorum, il- li ea in re gratiam gratificari volentium.

Verùm illum ad maiora 123
non minus idoneum finxe- rat natura, quàm elabora- uerat virtus, atq; induſtria. Et cùm huic ipſe præeſſet Miſſioni, egoque illi magno meo bono ſubeſſem, eius mirabar, agendi regendique rationem, ſuauitatem, qua ſibi voluntates demerebatur

infe-

inferiorum, animum in cœ
ptis excelſum, & verè heroi
cum ; in Diuini nutûs exſpe
ctanda ſignificatione lon
ganimitatem, in quibuslibe
duris, & aſperis ſuſtinendi
patientiam ; ardens omnia
illa, quæ in Dei honorem
ceſſura confidebat, aggre-
diundi, perficiendiq; ſtudiũ
124 Animi, quæ illi inerat, de-
miſſio, efficiebat, vt maiore
cum cupiditate, voluptate,
atque incitatiore naturæ pro
penſione ea complecterе-
tur, quæ & abiectiſſima, &
moleſtiſſima erant. Si terrâ
iter faciendum, grauiſſimas
ille ſarcinas baiulare, ſi ſe-
cundo,

cundo, aduerſoue canali remigandum, à primo diluculo ad primas faces remos impellere ; ſi cæco vado tranſeundi torrentes, primus ille aquam, aleamque ſubire, atque vltimus exire; nil ſæuum frigus, nil glaciem morari, licèt nudas tibias vreret algor, & omne corpus rigeret; primus è ſtrato ſurgere, vltimus cubitum concedere.

Suas preces de nocte perſoluebat; & quiſcunque tandem languor membra teneret, quantumcumque laſſitudine grauia genua ſucciderent, confecto nimirum 125

itinere

itinere per loca præcipitijs horrentia, & robuſtiſſimis quibuſque ferè deſperationem adferentia; quocunque labore, triginta etiam dies continuatô defatigata membra quietem ſuaderent, ipſe nihilominus omnia quæ regulis noſtris præcipiuntur, non indiligentiùs peragebat, quàm qui otio abundat, viribuſque integris eſt. Nec vllam piarum actionũ, quas ſponte ſuſceperat obeundas, prætermittebat vnquam, etſi à grauiſſimis, ac plurimis negotijs, toto die diſtrictiſſimus.

126 Nonnunquam etiam illud vſur-

vſurpare ſolebat, eſſe nobis interdiu congrediendũ cum hominibus, noctu cum Deo colloquendum; hunc quippe in finem eſſe ab vniuerſi Architecto diurni, nocturnique temporis diſpenſatas viciſſitudines. Illud in omnibus, quos ſuſcipiebat, laboribus, erat maximè illuſtre, quòd eos obiret tam placidè, tam dextrè, & ad amuſſim, vt qui illum obſeruabant, ipſum diuinioris naturæ genium per eum dicerent laborare. Sum ego Bos, inquiebat ipſe ad ſuum cognomen alludens, & non niſi ad labores oneraq; natus.

CA-

CAPVT XIII.

DE P. IOANNIS de Brebeuf patiendi ſtudio, & animi ſerenitate.

127 PRæterea, quæ ſuperiùs hanc in rem comemorata ſunt, illud non omittendum, quòd continuis laboribus, grauibuſq; moleſtijs, quas perferebat in Miſſionibus, itineribus, & vbicunque tandem conſiſteret, addere ſit ſolitus perpetuas corporis afflictationes, quotidianas diuerberationes, eaſq; non raró iteratas, ieiunia,

ia, cilicia, cingula ferreis
uſpidibus, mediumq; fodi-
antia ; vigilias in multam
oc͡tem protrac͡tas. Nihilo-
ninus adeò ſe in corpore
lomàndo arbitrabatur ſeg-
em, ac remiſſum, vt paucis
nte obitum annis hæc exa-
auerit verba : *Timui meam
eprobationem, eò quòd nimis ſua-
iter hac͡tenus mecum egerit
Deus, tunc bene de me ſperabo,
um patiendi occaſiones ſe dede-
int.* Et tamen à vero alie-
um nihil dixero, ſi vitam i-
ſius aliud nihil, quâm cate-
am ex rebus aſperis, duriſ-
ue contextam fuiſſe affir-
nauero.

Si

128 Si quando contemptin
habebatur, Deo gratias di
cebat, gaudioque perfunde
batur, ijs, quibus non pote
rat omnia celare, negans
abiectè ſe fuiſſe tractatum
eò quòd nequiret ad locun
tam humilem detrudi, quin
ſuis eſſet votis ſublimior, &
quòd tantò in inferiora pon
dere ferretur, quanto lapis
quem nulla natiua vis ſur
ſum vrget. Inſuper roga-
bat Moderatores, vt ſe habe-
rent abiectè; quod vbi facie-
bant, quò ad Diuinam erga
ipſum gratiam ſua accom-
modarent conſilia; illum,
ſemper ſibi ipſi ſimilem, om-
nia

nia æqui boni conſulentem,
ultuq; ſuauiſſimo reniden-
em deprehendebant.
Perpetua hæc mentis ma- 129
acia, atque ſerenitas præ re-
iquis eius virtutibus emica-
e, omnium reliquarum cos,
z lydius lapis eſſe videba-
ur. Duodecimus agitur
nnus, ex quo illum ego no-
i, vidique iam Superiorem,
am inferiorem, iam omni-
us æqualem; modò Miſſio-
um laboribus diſtentum,
nodò cum Monticolis Chri-
ianis, Ethnicis, amicis, ho-
ibus differentem; vidi gra-
ia perpetientem, inſecta-
onibus laceſſitum, calum-

nijs appetitum, poſſum tamē profiteri, vniuerſo illo tempore nullum à me in eo vel irâ commoti argumentum, vel intolerantis animi veſtigium fuiſſe deprehenſum. Quin imò cùm nōnulli eum frequenter conſultò, ac deditâ operâ verbo aculeato pupugiſſent, eaque repentè dixiſſent, ac feciſſent, quæ ipſum grauiùs accepturum exiſtimabant, ſemper nihilominus ſua oculis gratia, frōti innubis ſerenitas, animo cōſtitit immota tranquillitas.

130 Anno 1634. octiduana exercitia ſpiritualia repetenti, ſe aſpectabilem præbuit

Salua-

Saluator ſpinis coronatus, atque hiſce verbis eum alloquens: *Habebis deinceps vnctionem in verbis tuis.* Et an. 1640. dum ſacris operatus refert Numini gratias, vidit ſenſitque manum vngentem ſacro balſamo ſuum cor, ſuæque facultates animæ. Ex quo aſpectu ſummam mentis ſuæ pacem, tranquillitatemque obortam, teſtatum reliquit ipſe in ſuis codicillis.

Pauculis poſt hoc viſum 131
diebus, ſeditione in S. Ioſephi oppido aduerſus nos commota, in qua ipſe, ac nonnulli præterea Patres

ſæuum in modum fueram
diuerberati à plebe, quam
Cenruriones ipſi in nos con-
citauerant, plagis contume-
lias, & domus incendendæ
minas adijciente, cum ve-
ſperi P. Ioannes ob hæc om-
nia Deo gratias perſolueret
nonnullam interea ſenſit in-
quietem animi, ex metu, ne
Gentiles illi rurſum Euange-
lij præpedirent, profectam
mox autem oblata ei ſpecie
eſt Virginis Deiparæ, oſten-
tantis cor tribus confixum
gladijs, eodemque tempore
arcanam vocem exaudijt di-
centem, cœli terræque Re-
ginam voluntati diuinæ ac-
quie-

quieuiſſe ſemper, quantum-
vis eius cor haud rarò imis
merſum fuerit doloribus,
proinde in aduerſis, ipſius a-
nimo obverſaretur, ea non
ſecus ac Idea obſequij.

Suauiſſimo hoc oleo, quo 133
mentem eius identidem per-
fundebat Deus, non reſtin-
guebatur, ſed accendebatur
vehementiùs eius Zelus, fla-
granſque deſiderium, ac ſtu-
dium quàm latiſſimè profe-
rendi Chriſti imperium; quin
immò erant hæc viſa inſtar ſti-
muli, quo perpetim exci-
tabatur, ad Chriſti religio-
nem pro viribus amplifican-
dam.

133 Poſtquam An. 1638. accuratiùs luſtrauit, excuſſitque animum, hanc in ſuas tabellas retulit ſententiam: Mihi Deus pro ſua pietate impertitus eſt manſuetudinem, benignitatem, in omnes mortales charitatem, animũ ad quidlibet paratum, ad ſuſtinenda aduerſa patientiam. Eadem Dei clemẽtia ſtatuit, vt ijs, quæ ipſe mihi largitus eſt, donis, ad mei ipſius, aliorumq; vtar perfectionem. Eamque ob rem inſtituam poſthac examen particulare, & videbo, vtrum tantis beneficijs, de quibus ratio à me olim exigetur, vtar ſicuti par eſt.

Rem

Rem aliam memoratu di- 134
gniſſimam accipe. Dum an-
nó 1 6 4 0. annuam aſceſin
repetit, ſuorumque, vt ſcri-
bit peccatorum fœditatem,
ac numerum innumerum
verſat, conſpicit Chriſtum
Seruatorem infinitâ miſeri-
cordiâ motum, brachia per
quàm benignè expanden-
tem, amplexabundoque ſi-
milem, ac ſubijcientem: ſe
ipſi præteritas culpas condo-
nare, in eo ſua dona, ſuaſ-
que gratias inſtaurare. Quin
viſus ſibi eſt Chriſtum au-
dire hæc de ipſo verba re-
petentem: *Vas electionis eſt
iſte, vt portet nomen meum*

ingentibus; oſtendam ibi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Vbi hæc audijt Pater, actis idcirco gratijs, ſeſe Chriſto obtulit tria effatus: *Quid me vis facere? Fac me virum ſecundum cor tuum: Nihil me impoſterum ſeparabit à charitate tua, non nuditas, non gladius, non mors.*

135 Eiuſmodi ignibus æſtuans offerebat ſeſe Numini, ad dirisſima quæque pœnarum ſubeunda genera, ſi eorum perpesſione cæcos illos populos in ſalutis poſſet adducere ſemitam. Mi Deus, (ſcribebat ipſe non ita multò antè quàm caperetur, &

neca-

necaretur) vtinam cogno-
ſcaris! vtinam vniuerſa hæc
gens barbara te colat! vti-
nam hinc omne extermine-
tur peccatum! Vtinam ame-
ris! Imò mi Deus, ſi omnia
planè ſupplicia, quæ capti-
uis in hac fera barbarie in-
ferri poſſunt, in meum vnius
caput vis deuolui, en præſtò
ſum, ad illa me ego ſponte
deuoueo; ego vnus omnia,
& ſingula æquo perferam a-
nimo.

Aliàs pugillaribus hunc 136
inſcripſit animi ſui ſenſum!
Duobus deinceps diebus in
meipſo ingens Martyrij, &
omnium, quæ Martyres vn-

quam experti ſunt perpetiē-
dorum ſenſi deſiderium.
137 Excelſos hoſce, atque heroicos ſpiritus excitabant in ipſo duæ diuerſæ virtutes, fidentia nimirum ac diffidentia, illa erga Deum, hæc de ſeipſo, quas indiuiſa comes aſſectabatur integerrima cū Diuinis nutibus concordia.
138 Mihi ſemel ex eo percontanti, an ſi ſibi ab Iraquanis capto, omne prorſus corporis tegmen auferretur, non eſſet id grauiſſimè laturus, haudquaquam, reſpondit; foret ea quippe volūtas Dei, & eo temporis articulo non in me, ſed in Deum eſſent
meæ

meæ defixæ cogitationes.
Inſtanti, vtrum ſaltem non
horreret ignem? Subdidit:
horrerem quidem, ſi meæ
ſim infirmitatis memor;
nam ne muſcæ quidem acu-
leum ſatis ſedatè, tranquil-
leq́; ferre queam; at Deum
mihi conſtanter adfuturum
confido; quo ſuppetias fe-
rente, terrificos flammarum
cruciatus nihilo magis,
quàm aciculæ punċti-
unculam refor-
mido.

CAPVT

CAPVT XIV.

DE CÆTERIS Patris Ioannis de Brebeuf virtutibus, nominatim de paupertatis, caſtitatis temperantiæ ſtudio.

139 FInem non invenirem, ſi omnia, quibus nitebat animi, virtutumque decora, in medium proferre vellem. Planè, ac verè confirmare poſſum, habere me in promptu, vnde codicem integrũ conſcribere queam, cõdicem dico illuſtriſſimum lumi-

luminibus, quibus colluce-
bat ipſe, atque ea perſpicie-
bat penitiſſimè, quæ facie-
bant ad eximiam ſanctitudi-
nem, Dei erga ſe fauores
prorſus ſingulares, fidelita-
tem perpetuam, qua in re-
bus minutis, æquè ac gran-
dibus Diuinæ gratiæ famu-
labatur. Et vero in Dei fa-
mulatu paruum nihil agno-
ſcebat.

Paupertatis rebus omni- 140
bus ſpoliatæ tantum in eo
ſtudium vigebat, vt ne ſa-
crum quidem numiſma,
nec vllam rem etiam viliſſi-
mam haberet, cuius ſibi v-
ſum citra neceſſitatem per-

miſſum

miſſum eſſe vellet.

Anno 1637. Chriſtus Dominus commonſtrauit illi palatium tam affabrè, ſuperbeque ſtructum tam eleganter, varieque exornatum, vt operis elegantiam nec æſtimare, nec animo comprehendere poſſet. At cùm illud palatium habitatoribus vacuum miraretur, intellexit eſſe paratum ijs, qui vitam in mapalibus, Chriſti amore ducti agerent. Quæ res mentem rarâ voluptate permulſit.

141 Caſtimoniam, cuius perpetua hic locorum experimenta aguntur, ita coluit, nil

ıil vt vnquã aſpiceret, quod
eius nitori labeculam poſſet
ſpergere. Corporis prauos
notus ſentiebat nullos; in
ſumma impudicitiæ licen-
ia, quæ hîc regiam ſedem
ixiſſe dici queat, viuebat æ-
què pudicè, acſi in ſolitudi-
ıe Cypridi prorſum inacceſ-
ſa habitaret. Fuit, cùm ſeſe
illi ſub fœminæ ſchemate in
conſpectum dedit auernalis
tenebrio, loco ab arbitris
remoto, verbis faſcenninis
vſus, fœdumque ardorem
afflans. Impudicæ frontis
(& mulierem eſſe credebat)
tentamenta vix ſenſit Pater,
cùm ſe crucis ſigno munijt,
ne

ne verbulo quidem reſpondens. Ad Crucis ſignum ex oculis abijt laruata Venus.

142 Conſcientia illi rectiſſima, puriſſima, ac pupillæ prorſus æmula; non labeculam, non puluiſculum ferre poterat, non adhæreſcere ſibi patiebatur. Reparatæ per Chriſtum ſalutis noſtræ annus M.DC.XXX. agebatur, cùm ipſe in aduerſarijs annotauit, ſe nullum in ſe hamulum (vt verbum ex verbo reddã) peccati venialis ſentire, nulli, inquam, veniali noxiæ implicitum teneri, nullo, & ne minimo quidem affectu, in illam ferrri; ſuam volunta-

tem

tem ab ea tanquam importuniſſimo hoſte abhorrere, ſeque omnia, quibus in impios deſæuit Orcus, pœnarum genera, eligere malle, quàm vel minimum delictū. Et tamen (quod non immeritò mirere) aliquot, poſtquàm hoc ſcripſerat diebus, addidit, quam repræſento ſententiam: *Ne me Deus tanquam infructuoſam arborem ſuccideret, oraui vt me dimitteret adhuc hoc anno, & promiſi, me meliores fructus allaturum.*

Semel imprudenti excidit, vt diceret, ſe quamdiu in Huronibus vixit, nullam vnquam in cibo ſumendo 143

vo-

voluptatē quæſiſſe. Quod ad me attinet, etſi illo familiariſſimè, ſi alius quiſquam, vſus ſum, nil tamen à vero alienum dixero, ſi teſter à me nullum fuiſſe in ipſo næuum obſeruatum vnquã, non dico aduerſus diuinas, ſed neque aduerſus noſtras etiam minutiſſimas leges, & regulas.

Viginti abhinc annis, & eò amplius fixerat ſibi hæc animi decreta, his ipſis concepta verbis: *Diſrumpar potiùs, quàm vt voluntariè regulam vllam infringam. Nullum mihi in corde habendum commercium cum creaturis. Nunquam quieſcam, nunquam dicam: ſatis.*

Plus

Plus quindecim ante ſu- 144
premum diem annis in com-
mentario, in quē, quot men-
ſibus conſcientiā denuò lu-
ſtrans, referebat potiora, re-
perio hæc notata. Sentio in
me magnum moriendi deſi-
derium, vt Deo fruar. Sentio
magnam à rebus omnibus
creatis, quæ in morte deſe-
rendæ erunt, auerſionem. In
vno Deo, ſoloque meus ani-
mus conquieſcit; & extra i-
pſum totum mihi nihil eſt,
niſi propter ipſum.

Vitam ipſius coronauit 145
mors, ſanctimoniæq; ſigillū
fuit perſeuerantia. Natus eſt
25. Martij, Anno 1593. die
Vir-

Virgini Matri ab Angelo ſalutatæ ſacro, parentibus honeſtis, in Diœceſi Baionenſi. In ſocietatis noſtræ tyronum album relatus anno 1617. quarto Nonas Octobris. Vitam hanc mortalem finijt, concionabundus, fungeſque munijs verè Apoſtolicis; genere mortis, quam primus Huronum Apoſtolus promerebatur, defunctus eſt, XVII. Calend. Aprilis anni à nato Deo. M. DC. XLIX.

CAPVT

CAPVT XV.

QVO STATV res Chriſtiana nunc in Huronia verſe-tur.

TOt acceptis cladibus pars Huroniæ in extremam redacta eſt vaſtitatem. Quindecim pagi omnino deſerti, incolarum alijs in ſiluas, & nemora, alijs in lacus & flumina, alijs in inſulas Iraquanis minùs cognitas, minùs aditu faciles, fugâ dilapſis. Reliqui in vicinas gentes, hoſti propulſando in- 146
ſtructio-

ſtructiores, ſeſe receperunt. Dierum non omnino quindecim decurſu noſtra S. Mariæ domus ſe vndique deſolatam, ſe vnam vnicam in hac terrore plena, hoſtiumque excurſionibus maximè opportuna plaga ſtantem vidit. Etenim qui è ſedibus priſtinis migrauere, eas concremarunt, veriti ne Iraquēſibus receptaculum præberent, vel præſidium.

147 Publicum malum cumulat dira fames, quæ hoc anno ſæuiùs hæc loca diuexauit, quàm annis abhinc quinquaginta. Quò fit, vt plerique omnes annona deſti-

tuti,

tuti, vitam tolerent glandibus, vel radicibus, quas in ſiluis effodiunt, ſe feliciſſimos rati, quòd euaſerint, ferrum, & vincula hoſtis Hircana tygri, rabida fame ferocioris, & crudelioris. Quibuſdam victum præbet piſcatio. Quò nos cunque mentes, & oculos conuertimus, nihil niſi tetræ, triſtéſque extremorum malorum imagines occurſant; quorum alia experti iam ſumus, alia his grauiora formidamus, pleriſque mortem ipſam in minimis malis, quæ euenire poſſint, ponentibus.

Vnica

148 Vnica ſempiternæ felicitatis potiundæ ſpes, quam Chriſtiana Fides roborat, eſt labantium fulcrum, fluctuantium anchora. Efficit ea, vt iam vel maximi ducant bonum illud, quod poſſidēt quodque eis nec Iraquanorum crudelitas, nec famis ſæuitia eripere valet.

Conati fuimus pro eo, ac res familiaris noſtra ferebat, illos refocillare. Et quamuis ærumnæ per omnem vulgatæ prouinciam necdum annô ſolidô durauerint, iam tamen egenorum, exulumque plus ſena millia hoc ſanctæ Mariæ tecto excepimus; creſ-

creſcitque in dies calamitoſorum hoſpitium numerus, ingraveſcēte nimirum quotidie penuria rerum victui neceſſariarum. Laudes ſint Numini immortales.

Vt vt res cadat, nobis illud ſufficere debet, quòd 194
hiſce ex malis ingens enaſci bonum videamus, Dei, inquam, maiorem gloriam. Cui ſi fixum, deſtinatumque eſt, horum populorũ fidem, ac religionem augere, aucto cumulo calamitatum, nobis, illiſq; incumbentium, præſtò ſumus animis, hilare, & libenter eas complectemur, nec minore cum gaudio in

monte Caluariæ dicemus: *Bonum eſt nos hîc eſſe.* quam ſi nos in campos Elyſios transtuliſſet.

150 Hæc eò dico, quòd vereor ne ſint, qui plùs æquo nobis timeant. *Aeſtimati ſumus ſicut oues occiſionis, ſed in his omnibus ſuperamus, propter eum qui dilexit nos.* Ex Chriſtianismi primis, vt ita loquar, incunabulis, & ex quo Æterni Patris, æternus filius mundum alio, quàm ſanguinis lytro redimere noluit, eiuſmodi curſum res Chriſtianæ tenuerunt, vt Religio Catholica non niſi in ſolo cru-

cibus, ærumniſque conſi-
to radicis vnquam egerit.
Quam ob rem hæc calami-
tatum moles tantùm ab-
eſt, vt nos deprimat, vt e-
tiam erigat, magnoque ſit
nobis ſolatio, ac volupta-
ti. Quò acerbiora mala
nobis vel inferuntur, vel
intentantur, eò ſuauiore
gaudio efferimur, & cu-
mulamur. Quin imò ſic
habemus, atque inanimum
inducimus, nos amore te-
neriore nunquam pro-
ſequutum fuiſſe DEVM,
quàm proſequatur mo-
dò.

152 Cæterùm non eſt, cur actum, conclamatumque eſſe dicamus. *Non est abbreuiata manus Domini.* Qui ſuperant Chriſtiani, non animorum perinde, ac fortunarum iacturam fecere; ſuis pectoribus infixam, inſculptamq́ue Fidem, atq́ue in Deum Religionem ſecum ferun, quæ in ijs viuam Eccleſiam efficit. Quæ nondum Chriſto nomen dedere gentes, ſunt eæ tamen in Chriſti ditione, poteſtateq́ue. Is mentes noſtras tanto lumine perfundit, vt meritò confidamus, illas operâ noſtrâ, atque ſtudio errores ſuos poſituras.

Verum

Verum quidem eſt, quòd 152
ſpes omnis, in quam ingredimur, in vno Deo collocata ſit? At hoc ipſum pronunciandum eſt de cunctis, quæ vim naturæ exſuperant. Quò noſtra promerita? quò fides noſtra? ſi omnia in promptu, atque in luce poſita eſſent? Et quænam foret noſtra in Deum fidentia, ſi in humanis duntaxat conſilijs, atque rationibus innixerentur ea, quæ cogitamus, quæ molimur? Qui hiſce in rebus, quas Deus aliqua vult eſſe caligine involutas, oculatior eſſe cupit, quàm par eſt, non eô modô, quô con-

venit, in Dei arbitrium, concedit; quinimò ſuæ fiduciæ anchoram in ſe potiùs, quàm in Deo fixiſſe dicendus eſt. Deus meliora malit, atque à nobis hanc mentem auertat. Quæ agitam⁹ animo, Dei potiùs ſunt, quā noſtra. Abſit, Diuinæ vt fidei diffidamus.

153 Quid porro conſiliorum ceperimus, donec maior lux nobis cœlitus affulgeat, ediſſeram. Difficile omnino eſt Religionem Chriſtianam in his oris firmam conſiſtere, niſi ſedem habeamus, quæ ſit veluti reliquarum Miſſionum centrum, atque vmbilicus è quo Euangelij præ-

præcones in omnia circum-
iacentia loca veluti ſanguis
è corde in venas didi, ſpargi-
que poſſint; & in quam nos
quandoque recipere valea-
mus, deliberaturi, atque di-
ſceptaturi de rationib⁹, quas
Diuino ſuo honori amplifi-
cando opportunas ſupperet
Numen.

Domus illa ſanctæ Mariæ, 154
quam adhuc incoluimus, e-
rat loco in eum finem com-
modiſſimo, nec idoneū ma-
gis optare poteramus. At re-
bus iam tantopere mutatis
enum inconſideratiſſimæ
temeritatis conſilium for-
et, ſi permaneremus loco

ab Huronibus deſerto, & ad quem Algōquinenſium nullus impoſterum venturus ſperetur. Nos certè nemo inuiſeret, præter Iraquanos, qui in nos ſolos omnem ſuū furorem effunderent.

155 Eam ob rem nobis conſultò acturi videmur, ſi noſtri gregis affectemur veſtigia, & iuxtà cum illo ſolum vertamus; memores nos non noſtro, ſed horum populorum bono tranſmiſiſſe maria, atque in has terras eſſe delatos.

Cùm verò hinc inde diſperſi Hurones in varia loca turmatim conceſſerint, confugien-

fugientibus alijs ad montes, quos gentem Petunenſem dicimus, & quos hieme præterita Patres noſtri in tres diuiſi Miſſiones excoluerunt; alijs verò aſylum quærentibus in inſula, quam Sancti Ioſephi nuncupamus, in qua abhinc ferè annum Miſſionem auſpicati ſumus: poſtremò deſtinantibus tranſferre lares in remotiores inſulas noſtri Magni lacus, ſeu Maris dulcis; hoſce vltimos ſequemur, atque cum bono Deo dabimus operam, vt ſedem, noſtrarumque Miſſionum centrum figamus in inſula, cui ſanctam Mariam

dicemus nomen, & quam Hurones Ekaentoton vulgò appellant. Eſt hæc ipſa inſula, de qua memini capite tertio, vbi indicaui, à nobis Autumno ſuperiore inchoatam fuiſſe nouam in Algonquinenſibns Miſſionem, hinc ſexaginta leucas diſſitam.

156 Locus ille noſtro inſtituto viſus eſt opportunior; inde quippe maiore cum animorum quæſtu poterimus in Huronum, Algonquinenſiumque ſalutem, quàm ex vllo alio loco incumbere. Fiemus quippe viciniores Algonquinenſibus Eskaeronnonibus, Aoechiſaeronnibus,

nibus, Aoeatſioaenronnonibus, plurimiſque alijs populis fœderatis, occiduum Solem verſus declinaturi sẽſim, atq; ab Iraquanis hoſtibus noſtris receſſuri. Ex eadem ſtatione pronum nobis erit in Petuninos, inq; gentem Neutram, noſtri auidã expedire aliquos è Patribus noſtris, in illorum locorum Miſſionem ſuam explicaturos induſtriam.

Inſuper illa ipſa inſula ſuggeret nobis facultatem ampliorem commercij inter Algonquinenſes, Hurones, noſtroſque Trium Fluuiorum, & Kebecenſes Gallos 157

conſer-

conſeruandi. Quod quidem neceſſariũ eſt, tum ad Chriſtianam religionem illic locorum ſtabiliendam, tum ad Gallicarum Coloniarũ, nouæque Franciæ magnum emolumentum. Sed patiente ſimul, fortique animo tempus illud exſpectandum eſt; arbitror enim noſtros Hurones, non niſi poſt aliquot annos, profectionem illam adornaturos, quippe cùm premantur nunc fame, ſeque aduerſus hoſtem munire neceſſe habeant.

158 Vbi ſeſe collegerint, atq; aliquantùm reſpirarint, tum demum incipient quaſi poſtliminio

liminio

liminio Kebecum reuiſere; eoque tendere non ſolùm magno Flumine ſancti Laurentij, quod fortaſſe Iraquani excurſionibus, latrociniíſque ſemper reddent infeſtũ; ſed etiam itineribus longinquioribus, atque ab hoſte tutioribus.

Scatet hæc S. Mariæ inſula 158
piſcibus; ſolum illi ferax, & fœcundum, vt referunt, qui telluris indolem explorauere. Haud grauatè, quin perlibenter curuo terram moliemur aratro, & in ſudore vultus noſtri veſcemur pane noſtro, ſi aliunde nobis annonam non ſuffecerit Ma-

gnus

gnus ille Paterfamilias. Indi-
cum enim triticum nobis ad-
huc ſumminiſtrarunt Huro-
nes; quô quidem ferè ſolô
victitauimus; certè fuit illud
cupediæ noſtræ. Eum nos
laborem conditione noſtra
inferiorem non ducimus. Et
ſi nos metipſos hoſti mancu-
pio, nexuq; tradi neceſſum
foret, ad reperiendam vel in
ipſis vinculis rationem, Fi-
dei Catholicæ in his Eccle-
ſijs, quas Deus medios inter
barbaros excitauit, conſta-
biliendæ, veríque Numinis
cultu imbuendi gentes illas,
quæ tam perniciosa eiuſdem
ignorantia laborant, minimè
id

id refugeremus; proniſſimis animis libertatem, vitamq́; noſtram Iraquenſium ſæuæ libidini obijceremus, inq́ue medios ipſorum ignes, focoſq́ue fumantes proſiliremus.

Quid rerum omnium moderator nobis paret, clam nobis eſt. An fortè nos aut macellum, aut buſtum manet? vt Fratres noſtros, qui nuper pro Deo mortem ſubierunt, imitemur? Quidquid demum acciderit, in im̃ortalis beneficij, ac ſum̃æ felicitatis loco ponemus, ſi eius in obſequijs, nos occumbere contigerit; eſt is quippe longè digniſſimus, cuius hono- 159

honori omnes mortales ſeſe conſecrent, immolentque; atque ſibi perſuadeant, nullo ſe vitæ momento frui debere, niſi in ipſius honorem, & amorem, inque ſalutem ęternam animarum illarum, quas ad mortem vſque non dilexit modò, ſed & amauit.

CAPVT XVI.

HVRONVM ad Patres Societatis IESV Legatio.

160 HÆc omnia iam exarauerani, cum pleriſque omnibus Huronibus, qui

qui diffugerant, quò quemque ſors, vel impetus tulerat, cupientibus ſeſe in inſulam Sancti Ioſephi colligere, in eaque ſedem, figere duodecimuiri è Centurionum claſſe delecti ad nos adiere, ac gentis vniuerſę nomine omnibus precibus nos orauerunt, obteſtatique ſunt, vt ſui misereremur, ſe abſq; nobis prædam hoſti ceſſuros, nobis verò præſentibus virium, animorumque ſatis ad eum repellendum allaturos. Viduarum, liberorumque, iam Chriſtianorum miſeratio nos caperet; omnes, qui ſuperſint Ethnici, velle Chri-

ſti iugo ceruices ſubijcere, nos proinde hanc Inſulam optatâ ipſis Cœlitibus metamorphoſi in Chriſtianam Patmon eſſe commutaturos.

161 Vbi tres ipſas horas tanta ad nos flectendos perorarũt eloquentiæ vi, quantam vel in meditullio Galliæ vix expectes ab illis, qui hanc gentem Barbaram vocant, decem grandia collaria ex porcellana, vt appellamus (ſunt verò earum prouinciarum Vniones,& adamantes) confecta deprompſerunt, atque addiderunt, ea eſſe ſuarum coniugum, notorumque voces, offerentium nobis pau-

xillum

xillum illud, quod reliquum fecerit hoſtis; acciperemus volentes, & boni; non latere nos, quanto in pretio hæc collaria habeant, cùm eorum ſint monilia, ſint omnis venuſtas; ſed cupere ſe à nobis intelligi, Religionem Christianam eſſe ſibi fortunis omnibus potiorem, noſtramque diſciplinam fore omni, quam tellus ſuppeditare poſſet, opulentia gratiorem. Se nobis ea offerre munera, vt in nobis Zelum, nomenq; Patris Echon (ita ſem.p compellabant P. Io: de Brebeuf) excitarent, fuiſſe illum primum Gentis Apoſtolum; occu-

occubuiſſe in cauſa ipſorum, confidere ſe, fore vt eius exemplo moueremur, non poſſe nobis pergraue videri ſecum mori, cum parati ſint nobiſcum viuere Chriſtiani.

162 Verbo, manus dedimus eorum facundiæ, aut veriùs pronæ in optima quęque voluntati, ac rationibus, quas naturæ vis, & genius ſuggeſſerat: Nobis dubitare non licuit, quin eorum oratio, Numinis oraculum fuerit. Et vt primo eorum ad nos aduentu, omnes alterius mentis fuerimus, alia conſilia priùs cepiſſemus, antè tamen

nen quàm à nobis diſcede-
ent, ſententiam commuta-
uimus, atque vnanimi con-
enſu pronunciauimus, eſſe
Deum nobis ſequendum;
eò nobis commigrandum,
quò ipſe nos vocet; quanta-
cunque demum vitæ diſcri-
mina obijciantur; quantum-
vis etiam ignoremus, quid
ſecuturis annis, qui in noſtra
manu, arbitrióue non ſunt,
futurum ſit nobis.

Quapropter deliberatum 163
nobis eſt, cùm ſuppellecti-
em huius ſanctæ Mariæ do-
mûs, tum vires noſtras om-
nes in S. Ioſephi inſulam,
Dei ductu, transferre; ad no-

ſtrorum

ſtrorum Miſſionum comple-
xum obtinebit ea inſtar vm-
bilici, eritque gentium ha-
rum propugnaculum. Ma-
gis iam, quàm aliàs vnquam
Galliæ precibus indigemus.
Quidquid nobis humanitus
eueniat, cum voluptate ver-
ſamur inter mortis pericula,
noſtraq́; mors noſtrorum e-
rit optatiſſiima votorum, de-
ſideriorumq; meta, dumo-
do vitæ noſtræ non deteran-
tur, non conſumantur, niſi
in fidei ſtabilimentum, inq́;
Dei maiorem his in plagis
gloriam.

164 Viſus mihi ſum nil ab in-
ſtituto alienum facturus, ſi
man-

nantiſſæ vicem adijcerem
itteras, quas Pater ille, qui
ianc Miſſionem moderaba-
ur, dedit ad R. P. Hierony-
num Lallement, ſuperio-
em Kebecenſem, eò quòd
naiorem huiusMiſſionis no-
itiam adferant. Exemplum
earum litterarum capite
ſequenti repræ-
ſento.

❧ ✠ ❧

CAPVT

CAPVT XVII.

LITTERÆ PATRIS I. M. CHAVMONOT Societatis IESV.

Ad R.dum PATREM *Hieronymū Lallement,*

in quibus nonnulla ex hacte-nus recenſitis, diſtinctiùs exprimuntur.

Reuerende in Chriſto Pater.

PAX CHRISTI.

165 *POſt parui Iacobi Douardi, Superiore anno pro Chriſto à Barbaris mactati beatam mor-*

*morte͂, obtuli & ego Deo id, quod
hariſſimum videbar habere, cùm
neum reputarem, nihil eſſe poſſe
am exquiſitum, & pretioſum,
uius iactura non debeat amari,
modò aliqua inde in Deum gloria
edundet.*

Inter cætera, quæ tunc dica- 166
*am, conſecrabamq́; Numini cha-
iſſima, erant Chriſtiani Conce-
tionis, curæ meæ commiſſi, &
Domus S. Mariæ. Munus hoc,
& victima viſa eſt eſſe non ſolùm
Deo rata, ſed etiam grata. Chri-
iani Conceptionis, tribus vel
uatuor demptis, interfecti ſunt
mnes ab Iraquanis, aut in ſerui-
utem abducti. Domus S. Mariæ
ſt deſtructa, licèt paulò clemen-*

tiùs, quàm ego perferre iam pridem in meis meditationibus ſacris deſtinaueram. Longè tamen acceptius aliquid Deo, quàm ego, obtulerunt optimi Patres, de Brebeuf, & Lallement, qui non aliena, non ſua, ſed ſeipſos immolarunt.

167 *O verè holocauſta cœlo ſuauiſſima! Vtinam hæc Diuis gratiſſima immolatio in meo ſanguine continuaretur! Verum hoc Deus dabit, cum ei viſum fuerit. Quotquot hîc de Societate ſumus, nunquam ſortem vocationis noſtræ tanti æſtimauimus, ac modò, cùm videmus, poſſe ab ea nos vſque ad Martyrij titulos extolli. Niſi me forſan hac ſublimi gloria, mea peccata*

peccata reddant, quod vereor, indignum.

Ah! Reu. Pater, quantopere 168
ndigeo animi munditia, & demiſsione, vt ad ſublimiſsimos illos
honores, quibus optimus Deus R.
Veſtræ nepotē exornare dignatus
ſt, mihi liceat adſpirare! ſi iſtuc
R. V. à bono IESV per merita
pſius, & quatuor magnorum Dei
famulorum PP. Ioques, Danielis,
le Brebeuf, & Lallement pro me
etierit, ſpero impetraturam &
oc, & illud maius, vt ſanguine
neo Regnum eius cohoneſtetur.

Ab vno menſe verſor in 169
Ah8enotoe Inſula Sancti Ioſephi, quò ſe noſtrorum miſerrimorum Huronum pars maior

recepit. Hîc oculis meis ſubijciuntur miſerabiles calamitates, in quas bellum, & fames hanc gentem coniecerunt. Ordinarius nunc eius cibus glandes, vel radix quædam amara, quam Otſa vocant; beatos illi ſe autumant, quibus hæ dapes obtingunt. Alij, qui iſtis potiri nequeunt, victitãt allijs, abſq; alio condimento ſub cineribus, aut aqua calida nonnihil domitis; vel piſcibus grauiter olentibus, quibus etiam tanquam condimento puras aquas inficiũt, in potum adhibendas.

170 *His inſuper alij longè afflictiores reperiuntur, quibus nec glandes, nec allia, aut piſces ſunt, nempe ægroti, qui per virium imbeci-*

litatem

tatem victum comparare non
ſſunt. Cui miſeriæ demum e-
am hæc accedit, quod tametſi
ictu, & viribus deſtituti, nihilo-
inus difficillimis laboribus di-
ineantur, dum tuguria ſibi con-
ruunt, ex aruis, & agris arbores
ſtirpant, ingentes per circuitum
los, quibus hoſtes, murorum
ice arceantur, defigunt, qui qui-
m labores vſq; eò calamitoſos
nficiunt, vt cadauera ſepulchris
reſſa videri poſſint, non homi-
s.

Quàm nunc mihi eam fandi 171
piam optarem, quâ ijs omnibus,
i in Hurones propenſiore affe-
u feruntur, lamentabilem ſta-
m, in quem ij deuoluti ſunt, ex-

plicatiùs repræſentare poſſem? Abſq; ſingultibus, & lachrimis non audituros nullus dubito. Quàm libenter gentis illius loco hæc ijs ingererem: Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me?

172 *Benigniſſimus Saluator viſa aliquando vnica mæſta vidua, cuius filius efferebatur mortuus, eius caſum, luctumq; doluit. Qui fieri poſſit, vt imitatores mitiſſimi huius Magiſtri, commiſeratione non moueantur, tot centenas aſpiciendo viduas, quarum non ſolùm liberi, ſed propinquorum etiam plerią;, vel crudeliter interfecti, vel captiui abducti, vel inhumaniſſimè*

niſſimè ab hoſtibus laniati, lixati, toſti, combuſti, aut deuorati ſunt?

Cæterùm, qui viſcera mea afficiunt tenerrimè, ſunt pupilli, & viduæ Conceptionis, quod erat oppidum vulgò ab Huronibus nuncupatum oppidum Credentium, & id quidem iure meritò, nam illic ſupererant perexiguæ reliquiæ Ethnicorum. Hieme ſuperiore id obſeruatum eſt, quòd nullum flagitium publicè fuerit commiſſum, eò quòd Chriſtiani numero longè ſuperiores in officio Infideles continuerint, impedituri ſi ſceleſti aliquid tentaſſent. 173

174 *Inter alia ſubierat animum lubido inſtituendi quoddam Genti antehac ſolenne Tripudium, D8retha vocitatum, cum quo vt iungeretur conuiuium Endak8andetum appellatum, contendebat Tibicen, qui ex alio pago illuc aduenerat. Id vbi nonnulli Chriſtianorum reſciuere, ita fortiter obſtiterunt, vt Centurionum nemo illud indicere voluerit. Itaque tibicen rubore plenus, eò, vnde venerat, eſt redire coactus. Fuit iſte poſtremus actus, quem in Fidei teſtimonium Chriſtiani ediderunt. Nam triduò poſt irrumpentes Iraquani, eos omnes præterquam ſex captiuitati addictos, fortiter pro patria pugnantes*

gnantes interfecerunt. 175

Intellexi Carolum Ouduiaiondiont viſo victoriam hoſtibus ceſſuram, in genu abiectum Deo religioſè ſupplicaſſe, ac paullò poſt glande traiectum occubuiſſe.

Acoȣendȣtie de Atentet poſt mortem repertus eſt manibus in morem orantis coniunctis.

Fuerat is vnus ex illis Huronibus, qui Patrem de Noue manibus ſic piè compoſitis inuenerunt, quem haud dubiè hoc geſtu voluit imitari.

Priuſquam litteras obſignem, 176
facere non poſſum, quin adijciam precatiunculam, quam optimus Renatus Tondihȣannen, cùm Chriſtiani Conceptionis obuiam

hoſtibus prodirent, in hæc verba fudit: Domine Deus, qui vitæ noſtræ Dominus es, Chriſtianos in Iraquanos mouentes reſpice; opem eis fer, oro; nec permitte, vt hoſtis vincat, ſanctæq́; Fdei progreſſus retardetur.

177 *Tametſi vir iſte candidiſsimæ mentis non fuerit votis potitus, ſed eius gener Tſoediai morte & filius Ihannenſa captiuitate illi ſit ſubtractus, conſtans nihilominus Deum adorare pergit. Narratum eſt mihi, poſt has tam luculentas plagas ita fuiſſe precatum: Mi Deus, quòd fratres noſtri gladio hoſtili, vitâ tam atrociter fuerint exuti, optimè factum eſt. Nos homunciones, qui orabamus,*

mus, vt aliter res cederet, non ſapimus. Tu ſolus noſti, quid factu ſit optimum. In cœlis aliquando, cum illuc admiſſi fuerimus, fatebimur, res hoc modo, quo geſtæ ſunt, rectiſsimè geſtas eſſe: neque bene caſuras fuiſſe, ſi ad vota noſtra cecidiſſent.

Ex his R. V. diſcet, diligentibus Deum omnia cooperari in bonum. *Is mihi obtigit honor, vt R. V. Nepotis in lingua Huronica fuerim indignus Magiſter. Incredibile dictu eſt, quantùm inſudarit linguæ addiſcendæ, quantúmque profecerit. In præmium iſtiusmodi ſolertiæ nonnulli putarunt, fuiſſe* 178

ſuiſſe illi à Deo conceſſam tam felicem mortem. Valeat R. V. in Chriſto, vt in ſuis SS. Sacrificijs, & precibus Deo commendet ſuum.

Ex Inſula S. Ioſephi Calend Iunij anno 1649.

Humillimum, & obedientiſsimum ſeruum.

I. M. Chaumonot Soc. IESV.

Ad maiorem Dei, Cœlitumq; gloriam.

Proteſtatio Interpretis.

ADuertis, Lector, in hac Narratione Hiſtorica, nonnulla attingi, quæ aliquibus ſanctitatem, & Martyrij appellationem videantur adſcribere; narrari quoque præſagia futurorum, reuelationes, illuſtrationes, apparitiones. Verùm hæc, et alia omnia, quæ non veluti

Autor,

Autor, ſed duntaxat Interpres propono meis Lectoribus, ita refero, vt nolim ab illis accipi tanquam ab Apoſtolica ſede examinata, atque approbata, ſedtanquam quæ à ſolaGalliciScriptoris, quem transfero, fide pondus obtineant; atque adeo non aliter, quàm humanam hiſtoriam. Proinde Apoſtolicum ſacræ Congregationis S. R. & Vniuerſalis Inquiſitionis decretum anno 1625. editum, & anno 1634.

con-

confirmatum, inuiolatè iuxta declarationem eiuſdem decreti à S. D. N. Vrbano VIII. anno 1631. factam ſeruari à me omnes intelligant, nec velle me vel cultum, aut venerationem aliquam per hanc meam Interpretationem vlli arrogare, vel famam & opinionem Sanctitatis, aut Martyrij inducere, ſeu augere, nec quidquam eius exiſtimationi adiungere; nullumq; gradum facere ad futuram aliquãdo vllius Beatifi-

catio-

cationem, vel Canonizationem, aut miraculi comprobationem; ſed omnia in eo ſtatu à me relinqui, quem ſecluſa hac mea interpretatione obtinerent. Hoc tam ſanctè profiteor, quàm decet eum, qui ſanctæ Sedis Apoſtolicæ obedientiſſimus haberi filius cupit, & ab ea in omni ſua ſcriptione, & actione dirigi.

Georgius Gobat Societatis IESV Theologus.

ELENCHVS HVIVS libelli capitum.

Cap. I. Barbari duo oppida de Huronibus capiunt, & P. Antonium Danielem cum alijs Chriſtianis obtruncant. pag. 11.
Cap. II. Nonnulla de Patris Antonij Danielis virtutibus perſtringuntur. pag. 25.
Cap. III. Quo ſtatu res Chriſtiana in Huronia fuerit anno 1648. pag 33.
Cap. IV. Referuntur nonnulla primæ ætatulæ mira dicta factaq́;. pag. 48.
Cap. V. Menſe Martio anni 1649. capiuntur oppida Miſſionis S. Ignatij, igne necantur Chriſtiani, ſentitur patrocinium ſancti Ioſephi. pag. 66.
Cap. VI. De Patris Ioãnis de Brebeuf morte inclita, nece crudeliſſima. pag. 87.
Cap. VII. P. Gabriel Lallement cruciatur ſæuiſſimè, occumbit fortiſſimè. pag. 106.
Cap. VIII. P. Ioannis de Brebeuf, & P. Gabrielis Lallement corpora terræ mandantur pag. 113.
Cap. IX. Indicantur nonnulla de P. Gabrielis

brielis Lallement vita, ac moribus. 118.
Cap. X. De P. Ioannis de Brebeuf in Huronia duplici profectione, miris viſis, & amore diuino. pag. 128.
Cap. XI. Commemorantur alia de Patris Ioannis de Brebeuf viſis mirificis. 147.
Cap. XII. De P. Ioannis de Brebeuf excellenti obedientia, & animi demiſſione. pag. 156.
Cap. XIII. De P. Ioannis de Brebeuf patiendi, ſtudio, & animi ſerenitate. pag. 166.
Cap. XIV. De cæteris P. Ioannis de Brebeuf virtutibus, nominatim de paupertatis, caſtitatis, temperantiæ ſtudio. pag. 180.
Cap. XV. Quo ſtatu res Chriſtiana nunc in Huronia verſetur. pag. 185.
Cap. XVI. Huronum ad Patres Societatis Ieſu legatio. pag. 208.
Cap. XVII Litteræ, P. I. M. Chaumonot ad R. P. Hieronymum Lallement in quibus nonnulla ex recenſitis diſtinctiùs exprimuntur. pag. 216.

FINIS.

MENDA.

Fol.	Erratum	Emendatum.
18	referta millue	refertam, illuo
33	tenerum Dei	tenerum ſui
36	primis	primas
40	rationes	vicinæ nationes
44	vti	vbi
52	exinde	exinde fuſis
62	potuit	potuit, vt
68	ſapore	ſopore
94	ſoluta	ſoluto
98	exitus	excitus
103	ingreſſere	ingeſſere
104	ſaturientem	ſcaturientem
132	reuerſus	reuerſus eſt
133	Faſceuninos	Feſcenninos
167	cuſpidibus	cuſpidibus armata
172	rurſum	curſum
173	obſequij	obſequij in Dei nutus intenti
195	radicis	radices
199	ſupperet	ſuggeret
201	ſumus	ſumus: alijs
210	notorumq;	natorúmq;
214	noſtrorum	noſtrarum,

c
EA650
R145n

H T